

angus

**DE STEM VAN
sprakeloze
WILDE DIEREN**

LEGALE GOUDVINKEN

JACHTBELEID

HOGЕ RAAD

**VERDWIJNENDE
HERMELIJN**

15 jaar SKF

ISSN 0166-5073

Argus is het kwartaaltijdschrift van de Stichting Kritisch Faunabeheer, Postbus 76, 1243 ZH 's-Graveland. Argus wordt toegestuurd aan donateurs die minstens f 25 per jaar betalen via Postbanknummer 3522188 te Boxtel. Indien u de Stichting Kritisch Faunabeheer testamentair wenst te gedenken, wordt u verzocht contact op te nemen met de penningmeester.

Redactie

Roelof de Beer, Josien Eulderink, Pauline de Jong, Henk van der Keur, Henrik de Nie, Wim Voortman.

Vaste medewerkers

Ene Fimmen.

Redactieadres

Ben de Bruin, Regentesselaan 37, 2341 KN Oegstgeest. Tel. 071-172327

Fotoredactie

Pieter Elbers, Fons Bergersstraat 8, 5913 SJ Venlo.

Tel. 077-518037.

Vormgeving

Walter Lentjes

Expeditie

Rita Stockmann

Druk

HPC, Arnhem.

Adreswijzigingen naar

Gerard van de Sande, Postbus 820, 5280 AV Boxtel.

Bestuur

I. van de Abeele, R. Boeve-Bant, M.A. Brunt, H. Gallacher, F. Hess, W.L. Jansen, D.C. de Kempnaer, M. Kerres, W. Lentjes, H. Niesen, J.W.G. Pfeiffer, H. Pluijmakers, G. van de Sande, R. Stockmann, J. Webbink.

Secretariaat SKF

R. Boeve-Bant, Postbus 76, 1243 ZH 's-Graveland. Tel. 02945-1319 of 08373-16879.

Penningmeester

G. van de Sande, Postbus 820, 5280 AV Boxtel. Tel. 04113-2716.

Regiogroep Limburg

Postbus 27, 6114 ZG Susteren. Tel. 04499-2848.

Doelstelling

De Stichting Kritisch Faunabeheer is een landelijke organisatie. Het doel is een ethisch en wetenschappelijk verantwoord faunabeheer. De SKF tracht haar doel te bereiken door het verbeteren van wetten, het propageren van milieuvriendelijke beheersmaatregelen, het stimuleren van onderzoek en het kenbaar maken van onderzoeksresultaten aan beleidsinstanties en publiek.

Knipselkrant

Zes keer per jaar verschijnt de SKF-knipselkrant, een bloemlezing van de in de Nederlandse pers verschenen artikelen over jacht en faunabeheer. Abonneren kan door overmaking van f 15 per jaar op Postbanknummer 3522188, ten name van de penningmeester van SKF te Boxtel, onder vermelding van 'Knipselkrant'. Voor de krant bestemde knipsels kunnen worden gestuurd naar: SKF Knipselarchief, Oude Kerkstraat 2A, 6325 EE Berg en Terblijt.

Inhoud Argus 90/4

Commentaar NBP 3

Goudvink legaal in volière? 4

Het verdwenen van de hermelijn uit het duin 7

Schipperen met de schepping 10

Loodbelasting 12

Jachtbeleid 13

15 jaar SKF

Kort nieuws 17

Op dezelfde lijn 20

Argus international 22

Regionieuws 22

Boekbespreking 23

Commentaar Natuurbeleidsplan

Harm Niesen

Het Natuurbeleidsplan schenkt veel aandacht aan de rol die particulieren in de toekomst mogen spelen bij het beheeren van de natuur. Wij zijn niet a priori tegen. Wij moeten echter beseffen dat jagers en vissers van dit beleidsvoornemen dankbaar gebruik maken om hun hobby van een ecologische verantwoord tintje te voorzien. Recente uitspraken van drs. J. Pieters, directeur NMF, wijzen erop dat het deze groepen ge-, om niet te zeggen ver-, gebruikers van de natuur wel erg naar de zin gemaakt wordt. Natuur heeft in zijn ogen slechts waarde, als er ook mensen zijn die ervan kunnen genieten of profiteren. Afsluiten van gebieden, bijvoorbeeld ten behoeve van onderzoek, moet in zijn ogen niet te gemakkelijk gebeuren. Ook in het huidige ontwerp van de nieuwe Flora- en Faunawet blijft het geoorloofd, dieren uit de natuur te onttrekken - om het maar eens heel neutraal te zeggen - om geen andere reden dan traditie, persoonlijk genot of vooroordeel. Dat een hoge ambtenaar dat onder het begrip 'wise use' durft te rangschikken is ongelofelijk en schandalig.

Het hele begrip 'wise use' behoort in strijd te zijn met de doelstellingen van het Natuurbeleidsplan. Uitgangspunt behoort het algemene beschermingsprincipe te zijn, zoals dat ook in de EG-richtlijnen, waaraan ons land zich te houden heeft, het geval is. Dieren of natuurwaarden mogen niet zomaar worden aangetast. Iemand die zich dat privilege wil toe-eigenen, zal aan een aantal zeer stringente voorwaarden moeten voldoen en vanzelfsprekend vallen zijn persoonlijke behoeften en frustraties daar niet onder.

Het is huichelarij, te doen alsof er zoiets als milieuvriendelijke jacht of sportvisse-

rij bestaat. Iedereen met een beetje kennis van de praktijk weet, dat dat onverbrekkelijk verbonden is met verontreinigingen (lood en andere zware metalen, kunststoffen en ander afval), vernielingen van de begroeiing, verstoring en verjaging van allerlei diersoorten, óók die waarop niet gejaagd wordt en het pogen te kweken van bij jagers favoriete soorten, ten koste van andere. Om maar een paar dingen te noemen.

Onze tegenstanders willen het doen voorkomen, alsof jacht te vergelijken is met het onschuldig oogsten van een overschot, zoiets als het plukken van wat bramen. Het mag zo langzamerhand duidelijk zijn, dat dat een bewuste verdraaiing van de werkelijkheid is. Jacht zonder onaantvaardbare ecologische schade aan te richten bestaat niet.

De gemiddelde jager is geen natuurkenner en nog minder een natuurbeheerder. Gelukkig maar, want als hij de mogelijkheden zou hebben om te doen met de natuur wat hij eigenlijk wil, dan hadden we geen Natuurbeleidsplan maar een Safariparkbeleidsplan nodig. Het is eigenlijk te gek om los te lopen, dat het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij er zelfs over denkt, aan deze mensen een stuk van de uitvoering van het Natuurbeleidsplan toe te vertrouwen. Want ook daar weten ze natuurlijk verdraaid goed, dat het ook in de toekomst wettelijk toelaten van de jacht in zijn huidige vorm voor elk beschaafd land een aanfluiting is. Men tracht dit nu goed te praten, door te verwijzen naar alle goede daden van jagers en vissers.

Het al-oude aflatprincipe dus. Is dit de invloed van het CDA op het beleid? Sportvissers mogen de onderwaterfauna ecologisch verpesten omdat ze behulpzaam zijn bij het opsporen van waterverontreiniging, jagers mogen schieten op watersnippen en slobbeenden omdat ze, ja wat doen ze eigenlijk voor nuttigs, Kievitseierenrapers kunnen hun gang gaan omdat een enkeling ook wel eens een nestbeschermmer plaatst. Voor al deze voorbeelden hoort natuurlijk te gelden, dat ze het goede vooral moeten doen maar het kwade moeten laten. Juridisch raakt de redenering kant noch wal, het is te vergelijken met de toestemming om bijvoorbeeld éénmaal door rood licht te rijden voor iedere keer dat men een hulpbehoevende bejaarde heeft helpen oversteken!

Hoe doorzichtig en huichelachtig hun argumenten ook mogen zijn, toch is het gevaar levensgroot dat onze tegenstanders er in zullen slagen nog vele jaren op de oude voet verder te gaan.

De eerste bewijzen zijn er al. Met enig succes blijft men roepen, dat er dankzij de oprichting van Wilbeheereenheden (WBE) veel is verbeterd. Voor de jager misschien, maar niet voor de in de WBE levende dieren. Ook de onder de valse natuurbeschermingsvlag varende Stichting Behoud Natuur en Leefmilieu (SBNL) blijkt er telkens weer in te slagen gebieden in beheer te krijgen zonder dat de betrokken eigenaren door hebben dat het hier om een mantelorganisatie van de jagers gaat. Laten wij proberen deze dingen tijdig te signaleren en niet ophouden hiervoor te waarschuwen.

"de goudvink doet het goed in de markt" foto:
Arnoud v/d Berg

Ministerie werkt aan aanwijzing goudvink tot
kooivogel

Goudvink legaal in de volière?

Reinier Akkermans & Har Pluijmakers

De wegen van vogelliefhebbers zijn ondoordringbaar. Het liefst sluiten ze alle mooie vogels op in hun volière. Dat geldt zeker voor de goudvink. Hoewel deze vogelsoort krachtens de Vogelwet 1936 volledig beschermd is, worden volgens schatting van het ministerie van LNV circa 15.000 stuks illegaal als kooivogel gehouden. De herkomst van deze massa vogels is onduidelijk. Vermoedelijk zijn de meeste afkomstig van wildvang uit de natuur. Hoewel kweken mogelijk is, en sommigen daar goede resultaten mee behalen, beginnen de meeste kooivogelhouders er niet aan. De putter is de vogel die het gemakkelijkst in de volière te kweken is en toch blijkt slechts 20 tot 25% van de dieren in kooien afkomstig van kweek (Schenkels, 1987). Voor de goudvink zal dit percentage zeker niet hoger liggen: bij de liefhebbers zitten dus zo'n 11.000 in het wild gevangen goudvinken in de kooi.

Dubieuze herkomst

In de Nederland omringende landen is de

Tot op heden telt de Vogelwet 1936 zeven soorten wildzang. Onder 'wildzang' verstaat men inheemse vogelsoorten die de liefhebber in zijn volière mag kweken. Van deze zeven worden alleen putter, vink, sijs en groenling massaal gehouden. De andere, merel, kneu en geelgors, kunnen de liefhebber niet bekoren. De vogelliefhebbers willen ze graag inwisselen voor meer begeerde soorten, zoals goudvink, barsijs of Europese kanarie. De voormalige minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV) had hier wel oren naar. Hij stond op het punt de goudvink als kooivogel aan te wijzen, onthulde J.B.F. Pieters, directeur van de directie Natuur, Milieu en Faunabeheer (NMF), op een landelijke bijeenkomst van de Controleurs Flora en Fauna van de Algemene Inspectie Dienst (AID) te Baarn.

binnenkort legaal? dia: Reinier Akkermans

vangst van goudvinken alleen in België (Wallonië) toegestaan. Jaarlijks mogen daar 6850 exemplaren legaal worden gevangen. Belgische vogelbeschermers schatten het werkelijk aantal gevangen vogels een factor 10 hoger. Een deel van deze in Wallonië gevangen goudvinken wordt naar Nederland verhandeld. De ervaring van Controleurs Flora en Fauna van de AID leert, dat bij inbeslagname vaak als herkomst België wordt opgegeven. Hoewel deze soort in Vlaanderen alleen nog geregistreerd gehouden mag worden, blijkt ze vaak op allerlei verzamelplaatsen van vogelliefhebbers te koop.

Ook in Nederland worden regelmatig goudvinken gevangen. Met name in de wintermaanden, als de besdragende struiken uitgeput raken, zijn ze op voerplaatsen gemakkelijk met mistnetten te vangen, 's Winters duiken ze plotseling bij veel handelaren in de volières op.

De in Nederland broedende goudvinken zijn standvogels. Alleen de jongen zwerven in najaar en winter uit over een groter gebied. Een vanger vangt derhalve vooral de dieren van de populatie uit zijn eigen omgeving weg. Hoewel daartoe momenteel nog geen aanwijzingen zijn, kan toename van het vangen een bedreiging voor lokale populaties vormen. Het aantal broedparen wordt geschat op ongeveer 15.000 tot 20.000

(SOVON, 1987). Dit is ongeveer het dubbele van het aantal thans illegaal in volières gehouden goudvinken.

Bastaardering

De in Nederland broedende dieren behoren tot de Westeuropese ondersoort *Pyrrhula pyrrhula europaea*. Dit in tegenstelling tot de grotere Scandinavische vogels, die tot de ondersoort *Pyrrhula pyrrhula pyrrhula* behoren. Deze laatste verblijven als schaarse wintergast in Nederland. In sommige jaren zijn er invasies van deze noordelijke goudvinken. Ook hiervan belandt een deel in een Nederlandse volière. Door de kweekactiviteiten van de liefhebbers zullen er gemengde koppels ontstaan met als gevolg bastaarden tussen de beide ondersoorten. Over de effecten van het kunstmatig opheffen van grenzen tussen ondersoorten is nog weinig bekend, maar evolutionair gezien is dit geen gewenste situatie.

Generaal pardon

Het ministerie van LNV gaat er van uit dat, gezien het grote aantal illegaal gehouden goudvinken, er kennelijk een grote behoefte bestaat deze dieren te bezitten. Via een generaal pardon wil men alle nu in de kooien aanwezige dieren legaliseren en ze dezelfde status geven als putter of sijs. Door middel van een systeem van ringen denkt

men illegale aanvoer te kunnen verhinderen en te komen tot een controlebaar houden van wildzang.

Putter en sijs, de twee in Nederland het meest gevangen inheemse vogelsoorten, tonen aan dat dit soort gedachten illusies van Haagse ambtenaren zijn. De huidige wet staat het bezit van deze dieren toe. Handel en vangen zijn weliswaar verboden, maar zodra de dieren ergens in een volière zitten zijn ze van illegaal legaal geworden. Voor het krijgen van een vervoersvergunning voor eigen kweek geldt, dat de vogels van een gesloten voertrug voorzien moeten zijn. De ringen worden verstrekt door de bonden van de vogelliefhebbers, maar op het gebruik ervan is bijna geen controle. Er zijn legio trucjes bekend (poot weken in zeep-sop) om de ringen ook bij oudere, gevangen dieren aan te brengen. Opsporing van de overtreding is meestal ondoenlijk als de vogel eenmaal in de volière zit.

Roep naar meer

Het enige dat het ministerie nog tegenhoudt is de precedentwerking. Legalisering van de goudvink houdt een roep naar meer in leven. Wat een keer gelukt is, kan gemakkelijk nog een tweede keer gebeuren. De lijst

van gewenste kooivogelsoorten bevat niet alleen de goudvink. Ook Europese kanarie en barmstijfs zijn twee 'gewaardeerde' soorten, waarvoor de bonden een kooivogelstatus bepleiten. Momenteel worden beide soorten door controleurs regelmatig in volières in beslag genomen. Met de aanwijzing van de goudvink als kooivogel maakt het ministerie de bescherming van andere nog illegale kooivogelsoorten tot een lachertje. Immers, als er maar veel illegaal in een volière worden gehouden dan wordt het vanzelf toegestaan, zo zal de redenering zijn.

Nieuwe markten

Toestaan van de goudvink als kooivogel zal, zo is de verwachting, eveneens leiden tot een toestroom van nieuwe liefhebbers van deze mooie soort. Mensen die zich nu niet aan deze soort wagen omdat hij verboden is, zullen de nieuwe aanwinst ook graag willen bezitten. Het zijn immers prachtige dieren, die het in een volière goed doen. Ze raken gemakkelijk met de mens vertrouwd en kunnen zelfs tam worden. Deze nieuwe markt leidt ongetwijfeld tot een sterk verhoogde vraag naar goudvinken. Gezien het relatief kleine aantal kwekers onder de liefhebbers zal kweek hier nooit in kunnen voorzien. De dieren moeten ergens vandaan komen.

Lang niet alle gevangen vogels belanden uiteindelijk in een volière. Sommige dieren kunnen niet wennen aan een leven in gevangenschap. Ook de slechte omstandigheden tijdens het transport en het verblijf bij handelaren kost veel vogels het leven.

één snip voor twee goudvinken foto: Har Pluymakers

Stijgende prijzen zullen het vangen en de illegale import doen toenemen. Men moet niet vreemd opkijken wanneer over enkele jaren het aantal goudvinken dat van de putter evenaart (schatting 200.000 stuks) Of verhevigde vangstactiviteit dan nog steeds geen bedreiging voor de Nederlandse populatie van de goudvink vormt, is maar zeer de vraag.

Kweek of wildvang

Er zijn verschillende redenen waarom voor een liefhebber wildvang meer waard is dan een gekweekte vogel. De voeding van gekweekte vogels sluit niet aan bij wat de natuur biedt. In de natuur eten volwassen dieren vooral plantaardig voedsel (knoppen, zaden). De jongen daarentegen worden gevoerd met allerlei dierlijk voedsel, zoals rupsen, spinnen en kleine insecten. Naarmate de jongen ouder worden, verandert ook het voedsel dat de ouders zoeken. Voor de vogelliefhebber is dit moeilijk na te bootsen. Gekweekte goudvinken blijven daardoor vaak achter in groei en hun verenkleed wordt niet zo fel van kleur. Kortom, wildvang is vaak mooier. Bovendien moet een kweker regelmatig bloedverversing toepassen om verzwakking en inteelt te voorkomen. Hiervoor zal hij bij voorkeur wildvang gebruiken. Kweken zal wildvang dus nooit kunnen uitbannen.

Stap terug

Uitbreiding van de lijst van kooivogels is voor de natuurbescherming een stap terug op de beschermingsladder. Objectief gezien is er geen enkele reden inheemse kooivogels toe te laten. Integendeel, de grote mate van knoeien en vangen toont aan dat de wildzanghouderij nooit volwassen is gewor-

den. Bovendien zijn er voldoende vervangende soorten voor de werkelijke vogelliefhebber. Ook vanuit natuureducatief oogpunt bezien is het fenomeen kooivogels verwerpelijik. Bezitsdrang en eigenbelang zijn strijdig met de bescherming van en liefde voor de natuur, zoals die door educatieve centra wordt voorgestaan. Wildzang past niet meer in de huidige natuurbeschermingsgedachte.

Klap in het gezicht

Het voorstel van de voormalige minister van LNV, G. Braks, om in afwachting van de nieuwe Flora- en Faunawet de goudvink met behulp van een reparatiewetje alvast tot kooivogel te bestempelen, strijkt tegen de haren van elke natuurbeschermer in. Hopelijk laat de nieuwe staatssecretaris voor natuurbeheer, J.D. Gabor, zich niet door sentimenten leiden. Als hij de bescherming van de natuur voorstaat, blijft de goudvink volledig beschermd en vindt een eerste inkrimping van de lijst van kooivogels plaats (merel en geelgors eruit). De reparatiewetgeving rond de Vogelwet 1936 is te beschouwen als de lakmoesproef voor de nieuwe staatssecretaris voor wat betreft de komende Flora- en Faunawet. Het geeft aan wat ons straks te wachten staat. •

Literatuur

- Akkermans, R.W., 1985. Inheemse kooivogels, de garantie voor knoeierijen. *Argus* 10(2).
- Akkermans, R.W. & H.A. Pluymakers, 1987. Wildzang: de Vogelwet telt vele mazen. *Politie Dier en Milieu* 62(3).
- Schenkels, J., 1987. Het houden van Europese kooivogels in Nederland. Ministerie van Landbouw en Visserij, 's-Gravenhage.
- SOVON, 1987. Atlas van de Nederlandse vogels. SOVON, Arnhem.

Het verdwijnen van de hermelijn uit het duin

In een vorig artikel werd de leefwijze van de hermelijn in de duinen beschreven. In het onderstaande artikel wordt het totale verdwijnen van deze soort uit het vastelandduin beschreven, en wordt geanalyseerd wat de oorzaken daarvan zouden kunnen zijn. De auteur ontvangt overigens graag reacties van lezers, bij voorbeeld met eigen ervaringen en ideeën.

Jaap Mulder

In de tweede uitgave van zijn boek over de Kennemerduinen maakt Roderkerk melding van een afname van het aantal hermelijnen in het begin van de jaren zeventig: *'Met die hermelijnen is sinds enkele jaren ook iets geheimzinnigs aan de hand. Ze zijn ineens heel zeldzaam geworden. Dit kan niet het gevolg zijn van de sterke vervolging, want ten aanzien van deze diersoort werd slechts regelmatig opgetreden. Gebrek aan voedsel kan al evenmin de oorzaak zijn; kortom, het is een nog onopgelost raadsel.'*

Een dergelijke vermindering van het aan-

tal waarnemingen werd in die tijd ook gesignaleerd in het Noordhollands Duinreservaat (NHD), maar daar meende men ook de oorzaak te kennen: *'Volgens de jachtopzieners hebben de vossen de hermelijnen en wezels zo goed als opgeruimd, mogelijk geldt dit ook voor bunzings en jonge verwilderde katten.'*

In de verslagen van de daaropvolgende jaren zijn meer van dergelijke opmerkingen te vinden. Nu hebben de aantallen hermelijnen (en wezels) in het duin altijd al flinke schommelingen vertoond (Mulder 1990), soms met een bijna cyclisch karakter, maar deze keer bleek er achteraf toch sprake van een onomkeerbare achteruitgang. Helaas zijn er geen betrouwbare kwantitatieve gegevens over de afname beschikbaar. Voor

Helaas zijn er geen betrouwbare kwantitatieve gegevens over de afname van hermelijn beschikbaar foto: Jaap Mulder

wat betreft het NHD zijn er echter twee bronnen die de aantalsafname min of meer kwantitatief kunnen illustreren. In de jaren 1979 tot 1983 werd aan de medewerkers van het NHD gevraagd om hun waarnemingen van vos, bunzing, hermelijn en wezel in te tekenen op kaarten die in de schaftlokalen waren opgehangen. Daarnaast geven ook de systematisch bijgehouden waarnemingen van Hans Schekkerman, die als vogelaar het gebied veelvuldig bezoekt, een beeld van de afname van de hermelijn. Door de jaren heen blijkt het aantal waarnemingen van de bunzing ongeveer gelijk te blijven, terwijl wezel en hermelijn sterk fluctueren. De hermelijn lijkt vooral tussen 1981 en 1982 sterk achteruitgegaan te zijn, maar zoals reeds vermeld, was er zes jaar eerder al sprake van een afname. In dat verband is het ook illustratief, dat Schekkerman in 1978 ruim twee hermelijnen per 100 waarnemingsuren zag, terwijl twee studenten die in 1965-1966 een onderzoek aan hermelijnen deden in het NHD, ongeveer vier hermelijnen per 100 uur veldwerk waarnamen (Heitkamp e.a.).

Gegevens over het al of niet afnemen van de kleine marterachtigen in de andere duingebieden werden verkregen door beheer-

ders en frequente bezoekers van die terreinen te ondervragen. De resultaten zijn in de tabel opgenomen. De conclusie is duidelijk: wezel en bunzing zijn nu nog ongeveer even algemeen als ze voor 1970 waren, terwijl de hermelijn vrijwel overal verdwenen is. Alleen in het Zwanenwater wordt hij nog wel eens waargenomen; in tegenstelling tot de overige duinterreinen was de hermelijn vroeger in het Zwanenwater niet algemeen. Uiteraard wordt ook in de andere duinterreinen wel eens een hermelijn gezien, maar dat betreft duidelijk incidentele waarnemingen, mogelijk van dieren die vanuit het 'achterland' een kijkje komen nemen.

Uitsterven van roofdieren

Er zijn veel gevallen bekend van het (plaatselijk) uitsterven van roofdieren; bijna zonder uitzondering was de mens daarvoor verantwoordelijk. Klassieke voorbeelden in Europa zijn natuurlijk de beer en de wolf, maar ook kleinere soorten konden plaatselijk door bejaging verdwijnen. Zo hebben boommarter en bunzing zich in Groot-Brittannië alleen in uithoeken van resp. Schotland en Wales staande kunnen houden. Als gevolg van hun grote voortplantingspotentieel hebben hermelijnen en wezels het echter kunnen uithouden in alle gebieden waar ze hevig werden bestreden door de mens. Er zijn ook wel roofdieren uit gebieden verdwenen doordat ze concurrentie kregen van een andere predator; zo heeft de coyote zich in Noord-Amerika sterk kunnen uitbreiden door het verdwijnen van de wolf, maar hij verdreef op zijn beurt weer de vos uit de betrokken gebieden. Vos en wolf kunnen blijkbaar goed naast elkaar bestaan, maar coyote en wolf, en coyote en vos niet.

Mogelijke oorzaken

Het lijstje van oorzaken waardoor de hermelijn verdwenen zou kunnen zijn uit het duin, luidt als volgt: a) menselijke vervolging, b) plotselinge besmettelijke ziekte, c) grote verandering in voedselaanbod, d) concurrentie met een ander roofdier, en e) predatie. Hieronder zal ik deze mogelijkheden een voor een behandelen om enig licht te laten schijnen op de waarschijnlijkheid van elke mogelijke oorzaak.

Bejaging

In december 1969 werd het gebruik van klemmen wettelijk verboden. Daarmee ontviel aan de jachtopzieners het belangrijkste middel ter bestrijding van kleine marterachtigen. Alleen vangen met inloopkooitjes (meestal wipvallen) en schieten bleven als mogelijkheid over. Het aantal jaarlijks gevangen hermelijnen bedroeg daardoor in het NHD nog slechts een zesde deel van het aantal van voor het klemverbod. Hier en daar werd in de jaren zeventig de bestrijding van roofdieren in het duin helemaal stopgezet. Het is dus erg onwaarschijnlijk, dat

bejaging een rol gespeeld heeft bij het verdwijnen van de hermelijn.

Ziekte

Tot nu toe kent men geen ziekten die een grote invloed op de populatiedichtheid van kleine marterachtigen hebben. Bij andere roofdieren zijn dergelijke ziekten wel bekend, bij voorbeeld bij de vos: hondsdolheid en schurft kunnen meer dan negentig procent van de dieren in een populatie uitroeien. De meest bekende ziekte bij kleine marterachtigen is 'skrjabingylose', een infectie met een worm¹ die in de holten van de schedel leeft, tussen de ogen. Hoewel dit soms een vreselijk effect heeft op de schedel, en er grote gaten en bulten kunnen ontstaan, leidt deze ziekte toch niet of nauwelijks tot de dood. In het NHD was vroeger ongeveer een kwart van de hermelijnen aangetast door skrjabingylose (Van Soest e.a.).

Voedsel

Het hoofdvoedsel van hermelijnen in het duin was het konijn. Er is in de laatste veertig jaar één gebeurtenis geweest die sterk heeft ingegrepen op de konijnenpopulatie: de myxomatose. Toen in de jaren vijftig de myxomatose voor het eerst toesloeg, was het effect van de decimering van konijnen op het aantal hermelijnen echter niet eens zo groot; ze schakelden waarschijnlijk tijdelijk over naar andere voedselbronnen (Mulder 1990). De komst van de vos heeft, althans in het NHD, geen duidelijke

invloed op het aantal konijnen gehad. In sommige andere duingebieden lijken de aantallen konijnen wel achteruit gegaan te zijn sinds de komst van de vos, al is deze achteruitgang qua grootte niet vergelijkbaar met het effect van de eerste myxomatosegolf. De systematische konijntellingen die sinds 1982 worden uitgevoerd in tien verschillende duingebieden, vertonen gemiddeld een stabiel beeld: het aantal konijnen blijft in vier gebieden gelijk, gaat in drie gebieden achteruit en in drie gebieden voor-

Predatie en de zwarte staartpunt

Een Amerikaanse onderzoeker heeft door middel van slimme experimenten aangetoond dat bescherming tegen predatie voor de kleine marterachtigen zo belangrijk is, dat het heeft geleid tot de evolutie van de zwarte punt aan de staart van de hermelijn. Vooral in de witte wintervacht (in combinatie met sneeuwcondities) leidt de zwarte staartpunt ertoe dat een toeslaande roofvogel zich daarop concentreert, en zodoende het lichaam zelf mist. Denk ook maar aan de vele vissoorten die schijn-ogen op hun staart hebben. De wezel heeft geen zwarte staartpunt, omdat zijn staart te kort is (omdat hij met zijn kleine lichaam niet teveel warmte via de staart moet verliezen), waardoor het afleidende zwart te dicht bij het lichaam zou zitten (Powell).

	gebied en bron van informatie	soort	vroeger (1970)	nu (1985)	jaar hermelijn-waarneming
1	Zwanenwater W.H. Klomp	hermelijn	-	-	1988
		wezel	+	+	
		bunzing	+	+	
2	Schoorl F.H. Nieuwenhuizen	hermelijn	+	--	1980
		wezel	-	-	
		bunzing	+	+	
3	NHD dit artikel	hermelijn	++	--	1984
		wezel	+	+	
		bunzing	+	+	
4	Kennemerduinen J. Verdel	hermelijn	++	--	1984
		wezel	+	+	
		bunzing	+	+	
5	Luchterduinen H.J. Verdonk	hermelijn	++	--	1978
		wezel	+	+	
		bunzing	+	--	
6	Berkheide J. Hoogenkamp, Dros, Aarts	hermelijn	+	--	1972 (1987) (1988)
		wezel	+	+	
		bunzing	+	+	
7	Meyendel Van Leeuwen, Van Ommering	hermelijn	++	--	1982 (1985) (1986)
		wezel	+	+	
		bunzing	+	+	

Het voorkomen van kleine marterachtigen in een aantal duingebieden. Wezel en bunzing zijn nu nog ongeveer even algemeen als ze voor 1970 waren, terwijl de hermelijn vrijwel overal is verdwenen.

++zeer algemeen -zeldzaam
+algemeen --afwezig
Jaren waarin incidentele waarnemingen van hermelijnen werden gedaan, zijn tussen haakjes vermeld.

¹ De nematode *Skrjabingylus nasicola*, een zgn. rondworm, verwant aan aaltjes en spoolwormen.

uit (Kivit e.a.). Deze tellingen zijn echter pas ver na de komst van de vos begonnen, en ongeveer gelijktijdig met de laatste waarnemingen van de hermelijn. Desondanks suggereren ze dat de konijnenstand niet drastisch afneemt, nu er vossen in het duin leven.

Er is dus weinig reden om aan te nemen dat een afname in de beschikbaarheid van het konijn een rol gespeeld heeft bij het op zo grote schaal verdwijnen van de hermelijnen.

Concurrentie

Ongetwijfeld is de grootste verandering die in recente tijd in het duin heeft plaatsgehad, de komst van de vos. In of kort voor 1968 heeft de vos het duingebied bereikt, waarschijnlijk doordat mensen jonge vossen hebben uitgezet, zowel in de buurt van Haarlem als bij Wijk aan Zee. Vanuit die twee punten heeft de vossenpopulatie zich vrij snel naar het noorden en het zuiden uitgebreid, en vanaf 1982 ongeveer vertoont de populatie in de meeste duingebieden geen toename meer. De afname van de hermelijn valt samen met de toename van de vos, maar dat hoeft nog niet te betekenen dat het laatste de oorzaak is van het eerste. Denk maar aan het bekende voorbeeld uit Duitsland, waar in de laatste decennia het aantal geboorten van kinderen recht evenredig afnam met het aantal broedende ooievaars; toch is nu uit onderzoek gebleken dat het niet de ooievaars zijn die de kinderen brengen.

In principe zouden de vossen tweërlei invloed op de hermelijnen gehad kunnen hebben: ze zouden ze gedood of verjaagd kunnen hebben (zie verderop) of ze zouden met ze in competitie gegaan kunnen zijn om hetzelfde voedsel. Hoewel uit het bovenstaande blijkt, dat de totale beschikbaarheid van het belangrijkste voedsel niet ingrijpend veranderd is, zou de hoeveelheid voedsel die de hermelijn wist te bemachtigen, door concurrentie met de vos verminderd kunnen zijn. Een dergelijke voedselconcurrentie tussen buizerds, katten en vossen

enerzijds en de hermelijn anderzijds, waarbij de hermelijn sterk achteruitging, is in Zweden aangetoond (Erlinge). Als dit aspect al een rol gespeeld zou hebben, dan is het in dit geval moeilijk te begrijpen op welke manier, gezien de grote beschikbaarheid van konijnen als potentieel voedsel. Het bestaan van zo'n concurrentiemechanisme is echter zeker niet uit te sluiten.

Predatie

Het idee van de jachtopzieners in het NHD, dat de vossen de hermelijnen hebben gedood, lijkt de meest waarschijnlijke uitleg voor het totale verdwijnen van deze kleine marterachtige. Ten minste twee hermelijnen en ongeveer tien bunzingen werden in de loop van de jaren in het NHD dood gevonden met bijtsporen die karakteristiek zijn voor de vos. Bovendien heeft de heer Woudsma twee maal waargenomen, dat een vos een hermelijn achterna zat. Als ze niet heel erg hongerig zijn, dan laten vossen een gevangen marterachtige liggen, zoals ze ook doen met mollen en spitsmuizen. Ze lusten ze doodeenvoudig niet. Blijkbaar merken ze pas dat ze deze dieren niet lusten, als ze al gedood hebben. Ook in andere duingebieden zijn dode marterachtigen, in dit geval steeds bunzingen, gevonden, bij voorbeeld bij vossenburchten (pers. meded. Dros en Verdonk). Uit allerlei gedragsaspecten, bij voorbeeld hun voorkeur voor dichte dekking, blijkt dat de kleine marterachtigen niet alleen een rol als predator, maar ook als prooi spelen. Ze zijn blijkbaar kwetsbaar voor predatie.

Experimenten

Als het verdwijnen van de hermelijnen inderdaad veroorzaakt zou zijn door massaal doodbijten door de vos, dan rijst de vraag waarom de bunzing en de wezel niet verdwenen zijn. De wezel houdt zich wellicht

Bij de wezel is geen sprake van een significante afname foto: Arnoud v/d Berg

voldoende vaak op in muizehollen om aan de vos te ontsnappen, terwijl de bunzing vanwege zijn grootte en felheid een formidabele tegenstander kan zijn voor de vos, en daardoor een ontmoeting voldoende vaak zou kunnen overleven om de populatie in stand te houden. Erg bevredigend zijn deze verklaringen echter niet, en dat zou suggereren dat er meer aan de hand is dan een simpel doodbijten of verjagen; mogelijk toch een bepaalde voedselconcurrentie. In elk geval lijkt het duidelijk, dat in het ecosysteem van het duin de vos en de hermelijn niet naast elkaar kunnen leven, door welke oorzaak dan ook. Dat zou alleen ondubbelzinnig kunnen worden aangetoond door middel van experimenten waarbij (gesteriliseerde) vossen worden ingevoerd op eilanden waar al hermelijnen leven, en hermelijnen op plaatsen waar al vossen leven. Theoretisch zou het eerste kunnen op Texel en Terschelling (hoewel op dit laatste eiland de hermelijnen recent weer uitgestorven lijken te zijn), maar in de praktijk zijn zulke experimenten natuurlijk niet mogelijk: de uit het Zwanenwater verdreven lepelaars zouden opnieuw belaagd worden door vossen. •

Drs. J.L. Mulder is momenteel werkzaam bij het Centrum voor Milieukunde, postbus 9518, 2300 RA LEIDEN. Een uitgebreidere versie van dit artikel is verschenen in *Lutra*, het tijdschrift van de Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (zie literatuuropgave).

Literatuur

- Erlinge, S.: 'Demography and dynamics of a stoat *Mustela erminea* population in a diverse community of vertebrates.' In: *Journal of Animal Ecology* 52 (1983), p. 705-726.
- Heitkamp, P.H.A.M. & P.J.C.M. van der Schoot: *De hermelijnen, Mustela erminea L., in het Noord-Hollands Duinreservaat*. Arnhem, 1966. (ITBON-rapport).
- Jaarverslag 1975 van het Provinciaal Waterleidingbedrijf van Noord-Holland, afdeling Terreinen. Z. pl., 1976.
- Kivit, H.A. & H. Snater: 'Konijntellingen in de duinstrook.' In: *PWN-Nieuwsbrief* nr. 5 (1988), p. 1-18.
- Mulder, J.L.: *De vos in het Noordhollands Duinreservaat*. Z. pl., 1988. (Vijfdelig RIN-rapport, nrs. 88/41-88/45).
- Mulder, J.L.: 'The stoat (*Mustela erminea*) in the Dutch dune region, its local extinction, and a possible cause: the arrival of the red fox (*Vulpes vulpes*).' In: *Lutra* 33 (1990), aug. 1990, p. 1-21.
- Mulder, J.L.: 'Flitsende konijnevanger van het duin: de hermelijn.' In: *Argus* 15 (1990), nr. 3, p. 8-10.
- Powell, R.A.: 'Evolution of black-tipped tails in weasels: predator confusion.' In: *American Naturalist* 119 (1982), p. 126-131.
- Roderkerk, E.C.M.: *De Kennemerduinen*. Haarlem, 1975.
- Soest, R.W.M. van, J. van der Land & P.J.H. van Bree: 'Skrjabingylus nasicola (Nematoda) in skulls of *Mustela erminea* and *Mustela nivalis* (Mammalia) from the Netherlands.' In: *Beaufortia* 20 (1972), p. 85-97.

Rectificatie

Helaas is er in de vorige Argus een foutje geslopen in de fotobijschriften. De foto van een hermelijn die een konijn te pakken had, op pagina 9 van Argus 90/3, is ten onrechte toegeschreven aan Fred Hess. Het is evenwel een foto van Jaap Mulder. Onze excuses voor deze fout!

De redactie.

het Schotshoogland-rund als natuurlijke maaimachine foto: Rob Busser

Henrik de Nie

De meest opvallende introductie die de Aarde heeft gekend was de uit Europa afkomstige mens. Volgens spreker Dr. Herman Rijksen begon deze 'introductie' zo'n 10.000 jaar geleden een agressief karakter te krijgen. 'De mens sleepte bewust, en onbewust een indrukwekkend scala aan plant- en diersoorten met zich mee.' Ook de 'recente koloniale invasies hadden alleen succes dankzij de onbewust meegesleepte ziektekiemen' (zoals het pokkenvirus). Tegen het bondgenootschap van de mens met grassoorten, geiten, varkens en virussen had de oorspronkelijke planten- en dierenwereld geen verweer. Nu is er geen enkele plek meer op de planeet die buiten de invloed van deze 'exoot uit Europa' gebleven is. Op deze wijze redenerend is alle milieu-ellende het probleem van een uit de hand gelopen introductie.

Terug naar het paradijs?

De meeste andere sprekers beperkten het probleem tot de vraag of de natuur gered kan worden door her en der een plaatselijk uitgestorven plant of diersoort weer terug te brengen. Het antwoord is onmiddellijk nee als duidelijk is dat de levensgemeenschap waarin het organisme voorkomt verdwenen is. Dus hoeven we niet te discussiëren over Bruine Beren op de Veluwe. In twee bijdragen (Dr. Rob Hengeveld en Dr. Paul Opdam) werd aannemelijk gemaakt dat er voldoende ecologische kennis is om over een aantal diersoorten voorspellingen te doen over het effect van uitzetten. Een groot aantal introducties zijn ijverig bestudeerd. Hieruit is bijvoorbeeld de kans af te leiden of een geïntroduceerd insect succesvol ongewenste insecten zal bestrijden of dat het zelf een plaag wordt. Van een groot aantal grote diersoorten is bekend hoe zij leven, hoe snel zij zich voortplanten en welke actie-radius zij hebben. Als men dat weet kan er verder gerekend worden. Daarvoor hebben we computers die snel een aantal van scenario's kunnen maken waarmee we kunnen bepalen hoeveel individuen we moeten uitzetten om een redelijke kans op succes te hebben. Met succes bedoelen we bijvoorbeeld de vestiging van een burcht met dassen die daarna op eigen kracht zichzelf kunnen bedruipen.

Deze aanpak werd fel aangevallen door drs. Frans Vera die dit symposium levendig hield door na iedere lezing zijn visie te geven. Hij pleitte voor een 'systeem-aanpak'. Het gaat niet om de invloed die dieren afzonderlijk uitoefenen of ondergaan, het gaat om het geheel van relaties. Simpel gezegd, zet desnoods een groot aantal diersoorten te gelijk uit in een zo groot mogelijk gebied. Neem bij voorkeur

Het nut van herintroducties Schipperen met de schepping

Kunnen we de verarmde natuur repareren door er beesten in uit te zetten? Simpel gesteld was dit het onderwerp van een symposium dat vorig jaar in Rhenen werd gehouden. Bevers worden met veel publiciteit vrijgelaten en de Amerikaanse Brulkikker gaf afgelopen zomer hilariteit. Introducties van diersoorten trekken veel aandacht. Er zijn echter wel spectaculaire voorbeelden van hoe het mis kan gaan. Hoe verder we van onze grenzen weg gaan, hoe erger het is. In Nieuw Zeeland vernielden schapen en varkens de inheemse flora zodat daar bijna niets meer van over bleef.

wilde 'grazers' als eland en wisent en doe daarna zo weinig mogelijk. De activiteiten van deze dieren zouden op den duur verrijkt en gaan werken. De begroeiing zal grondig veranderen; de verwachting is dat er nieuwe planten en dieren spontaan in zo'n nieuw systeem een plek zullen vinden. Het paradijs keert terug.

Benepen schaal

In de praktijk blijken deze processen in Nederland zich nauwelijks voor te doen, volgens spreker Dr. Geert Groot Bruinderink. De verrijking blijft zeer beperkt en vaak treedt eerder verarming op. In een saai bos vergrijpen de grazers zich aan de die paar soorten bomen die wij liever laten staan. Zijn boodschap was dat het niet gaat zonder ingrijpen van de mens met jacht op reeën, edelherten en wilde zwijnen of zonder een handje te helpen met zaag, en rooimachine. Alleen als men landbouwhuisdieren als schapen, paarden en runderen onder gecon-

troleerde omstandigheden als goedkope schoffelaars en maaimachines inzet, gaat het wel goed. Dit heet natuurtechnisch beheer. Dit staat ideologisch nog ver weg van de door Vera gepropageerde experimenten waarbij de dieren zelf bepalen hoe het landschap zich zal ontwikkelen. De teleurstellende resultaten zijn echter sterk beïnvloed door de benepen schaal waarop tot nog toe volgens dit principe is geëxperimenteerd. Er staan te veel belangen op het spel van terreineigenaren bij bosbouw en jacht.

Begin november lanceerden Frans Vera in het kielzog van een paar belangrijke figuren uit de landbouwwereld negen controversiële stellingen over natuurbehoud en landbouwbeleid. Er werd gesteld dat 20% van het landbouwareaal kon worden omgezet in natuurgebieden. De overheid laakte dit plan en ook een groot aantal natuurbeschermers werden nerveus. De kans is groot dat deze grond, waar de landbouw geen raad mee weet, geheel op kosten van het budget voor natuurbescherming moeten worden heringericht. Dan blijft er weinig geld voor iets anders over. Frans Vera echter ziet

hierin de mogelijkheid tot grootschalige experimenten met natuurontwikkeling.

Ecologische hoofdstructuur

Welke plannenmakers hun zin zullen krijgen is nog volstrekt onduidelijk, maar in ieder geval gaat er iets gebeuren. In het Natuurbeleidsplan wordt heel flink gesproken over een ecologische hoofdstructuur en verbindingswegen tussen natuurgebieden waardoor planten en dieren zich kunnen bewegen. Echter, de voorzitter van de natuurbeschermingsraad, Age Bertoen, tevens eerste spreker op dit symposium, was pessimistisch over de nogal 'magere invulling die het overheidsbeleid geeft' aan deze mooie voornemens. 'Herintroducties zijn daarom alleen zinvol als ze zorgvuldig worden uitgevoerd en als er zich zelf in stand houdende populaties ontstaan die kunnen dienen als indicator voor een geslaagd natuur- en milieubeleid. Als aan deze voorwaarde niet wordt voldaan blijft het dweilen met de kraan open.'

Er zijn ook vijvers waar eenden in rust kunnen leven foto: Walter Lentjes

Roelof de Beer

Als we de totale uitstoot van lood bekijken lijkt het aandeel van jagers en pleziervissers wel mee te vallen: zij leveren 4 tot 5% van het lood. Maar dit lood komt niet gelijkmatig verspreid op het bodemoppervlak terecht. Sterke concentratie treedt op in zogenaamde eendenputten. Dit zijn kleine kunstmatig aangelegde of natuurlijke plasjes waarheen eenden door middel van bijvoederen en tamme eenden worden gelokt. In of bij deze plassen verschuilen jagers zich in hutten en knallen zij op de eenden die willen landen. Het gaat hier niet om een incident want over heel Nederland verspreid staan minstens 1000 van deze hutjes en wordt op deze misselijke manier de jacht bedreven. Kerngebieden zijn Friesland, Overijssel, Gelderland, Utrecht en Zuid-Holland. Rondom deze hutten wordt jaarlijks 15 ton lood verschoten. In de buurt van een intensief gebruikte schiethut liggen gemiddeld 10 hagelkorrels per vierkante meter. De grond rondom hutten die 40 jaar in gebruik zijn geweest is hoogstwaarschijnlijk ongeschikt voor de teelt van groente.

Meer dan honderd jaar

Deze achterbakse vorm van jacht richt zich op vogelsoorten die totaal onschadelijk zijn. Eenden worden eigenlijk dubbel gepakt; naast het aantal dat dodelijk gewond neertuimelt, zijn er ook slachtoffers die niet eens geraakt zijn. Dat zijn eenden die valhagel in hun maag krijgen dat ze zelf hebben opgeleberd van de bodem. Een beetje stom denkt u misschien, maar dat komt omdat veel vogelsoorten de aangeboren neiging hebben om harde deeltjes zoals kiezelteentjes ('grit') op te nemen als 'maals-teentjes' in hun spiermaag. Reeds in 1873 is aangetoond dat deze vorm van loodopname tot sterfte leidt. Door het schuren in de maag en de werking van maagzuur ontstaan loodverbindingen die in het bloed worden opgenomen. Als eiwitloodverbindingen hoopt het lood zich op. Hoe acuut de vergiftiging zal zijn is moeilijk te voorspellen. Het lood zorgt altijd voor verzwakking. Factoren als de conditie van de vogel bij loodopname, de kwaliteit van het voedsel dat daarna wordt opgenomen, de hoeveelheid kalk en de hoeveelheid opgenomen lood spelen allemaal een rol.

Tegenwoordig vliegt in Nederland ongeveer 4% van de wilde eenden en 10% van de duikeenden rond met één of meerdere (tot tientallen) hagelkorrels in de maag. In

Eenden dubbel gepakt Hutten, putten en loodvergiftiging

Loodvervuiling heeft hoge prioriteit bij de beleidsvoornemens van de overheid. Een duidelijk traceerbare bron van looduitstoot vormt de jacht; deze is goed voor 250 ton lood per jaar in het milieu. Deze vervuiling concentreert zich rond schiethutten gelegen in zogenaamde eendenputten. Is deze loodvervuiling een futiliteit, of verdient het prioriteit?

Frankrijk, in de Camargue, hebben de heren jagers 56% van de eenden op lood in hun maag getrakteerd.

In Nederland zijn loodvergiftigingen veroorzaakt door jacht en pleziervisserij vastgesteld bij 16 soorten vogels. Het aantal slachtoffers per jaar wordt geschat op tienduizenden watervogels. Dit is genoeg om de toch al achterbakse schiethutten en eendenputtenjacht te verbieden. Ons waterwild verdient een beter leven! Lood kan de oorzaak zijn geweest van de ondergang van het Romeinse rijk omdat degenen die dachten dat ze overwinnaars waren, wijn uit loden kannen dronken.

Literatuur

- J. van Bon, J.J. Boersema (1988); Metallisch lood bij de jacht, de schietsport en de sportvisserij; IVEM-rapport no. 24.
- T. Smit, T. Bakhuizen & L.G. Moraal (1988); Metallisch lood als bron van loodvergiftiging in Nederland. Limosa 61: 175-178
- T. Smit et al. (1988); De invloed van hagelconsumptie op de gezondheid van vogels. Limosa 61: 179-182.

Jachtbeleid: een keuze- mogelijkheid voor gemeenten

Het is zeker niet zo dat gemeenten alleen maar kunnen toekijken hoe anderen bepalen wat er met de jacht gebeurt. Zij hebben zelf wel degelijk mogelijkheden om invloed uit te oefenen op het jachtbeleid, mits zij zelf de grondeigenaar zijn. In dit artikel worden wat mogelijkheden op een rijtje gezet.

Pauline de jong

Veel gemeenten hebben grond in eigen bezit met een rijke flora en fauna. Een goed beheer van dergelijke terreinen is van groot belang voor de gehele Nederlandse natuur, omdat al deze gebieden tezamen de ecologische infrastructuur vormen waarlangs uitwisseling kan plaatsvinden tussen populaties in de verschillende natuurgebieden. Gemeenten hebben een eigen verantwoordelijkheid ten aanzien van natuur en milieu. Het zorgvuldig handelen jegens de in het wild levende dieren is hier een onderdeel van. Er zijn verschillende mogelijkheden om zich hiermee bezig te houden. Eén onderdeel van het faunabeheer is het jachtbeleid. Het is absoluut niet vanzelfsprekend dat op gemeentelijke grondeigendommen de jacht is verhuurd. Bij het niet verhuren van de jacht heeft een gemeente allerlei mogelijkheden om zelf invloed op het faunabeheer uit te oefenen. Dit artikel tracht een overzicht te geven van de belangrijkste wettelijke voorschriften terzake.

Algemene gegevens

Volgens de Nederlandse wet is het jachtrecht gebonden aan het eigendom van de grond. De eigenaar kan het gebruik van zijn grond verhuren. Bij verpachting, wat meestal primair voor landbouwdoeleinden plaatsvindt, is ook het jachtrecht aan de pachter overgedragen. Dit geldt niet als de jacht uitdrukkelijk uitgezonderd wordt. De eigenaar kan ook alléén het jachtrecht verhuren. Daarnaast is er de mogelijkheid het jachtrecht voor een deel te verhuren, bijvoorbeeld met bepaalde beperkingen. Tenslotte kan de jacht helemaal *niet* worden verhuurd.

Gemeente als eigenaar

In het geval de gemeente eigenaar is moet rekening gehouden worden met het feit dat een gemeente geen natuurlijke persoon is maar een rechtspersoon. Een jachtakte is op grond van de wet gebonden aan natuurlijke personen. Wanneer een gemeente het jachtrecht niet verhuurt, en dus jachthouder

blijft, heeft deze jachthouder geen jachtakte! Deze mag dan niet met een geweer de jacht beoefenen. Een grondgebruiker zonder jachtakte (zoals deze gemeente) mag echter wél met geoorloofde middelen, anders dan het geweer, op een beperkt aantal diersoorten jagen. Voor de overige diersoorten kan een jachthouder-rechtspersoon eventueel een jachttopzichter aanstellen.

Situatie bij verhuur van de jacht

Een mogelijkheid voor een gemeente is de jacht zonder meer te verhuren. In dat geval is de huurder de jachthouder. De gemeente heeft dan geen enkele invloed meer op de wijze van ingrijpen in de wildstand. In dit geval wordt de jachthouder alleen door de Jachtwet beperkt in zijn bevoegdheden. Er is in dit geval meestal geen sprake van beheersjacht, maar uitsluitend van plezierjacht. Het gehele natuurbeheer in dit gebied wordt dan gericht op behoud en bevoordeling van de soorten genoemd in de Jachtwet, ook al zou dit ten koste gaan van andere soorten.

Situatie bij niet verhuren van de jacht

Wanneer de gemeente de jacht niet verhuurt kan zij zelf bepalen of, en zo ja hoe, er gejaagd wordt. Er moet hierbij wel rekening gehouden worden met de plicht die de jachthouder door de Jachtwet wordt opge-

legd. Hij moet namelijk schade door wild, dat in zijn jachtveld leeft, voorkomen. Wanneer er wél schade wordt veroorzaakt kan de getroffene de jachthouder, in dit geval de gemeente, hiervoor aansprakelijk stellen. De vrees is vaak dat dit tot grote schadeclaims leidt. In veel gevallen is het echter nog maar de vraag of er werkelijk aanzienlijke schade te verwachten is en of deze schade ook door het betreffende wild veroorzaakt wordt. Daarnaast is belangrijk om te weten of in het voorkomende geval afschot een goede methode is om schade te voorkomen. Soms werkt afschot zelfs averechts of zijn er diervriendelijker methoden die minstens zoveel effect hebben. Het is aan te raden om in eerste instantie over te gaan tot afweer, verjaging of wegvangen. In uitzonderingsgevallen kan altijd nog afschot door een in te huren jachttopzichter overwogen worden.

Situatie bij beperkte of gedeeltelijke verhuur

Tussen het niet verhuren en de algehele verhuur van de jacht staat de tussenvorm van gedeeltelijke verhuur of verhuur met beperkingen. De volgende beperkingen worden wel toegepast. Er moet bijvoorbeeld periodiek een wildbeheersplan worden voorgelegd aan de verhuurder ter goedkeuring. Zo kan de gemeente toch nog enigszins een beeld krijgen van het beleid ter plaatse. Wél is het een nadeel dat zeer moeilijk is na te gaan in hoeverre het plan ook wordt nageleefd. Een andere mogelijkheid is dat er alleen op bepaalde data of op bepaalde wijze jacht mag worden uitgeoefend. Ook kan de jacht op een aantal met name genoemde diersoorten worden uitgezonderd. Tenslotte kan de jacht verhuurd worden op één of enkele met name genoemde diersoorten.

Conclusie

Uit het hiervoorgaande zal duidelijk zijn geworden dat er binnen de bestaande wettelijke voorschriften ruimte bestaat voor een eigen beleid van de gemeente op het gebied van het omgaan met de in het wild levende dieren. In het kader van een verantwoord faunabeheer zal beperking van de jachtverhuur in enige vorm op zijn minst overwogen moeten worden. Maar ook dan is een deel van het beheer uit handen gegeven. Bij het niet verhuren kan de gemeente steeds zelf bepalen of ingrijpen wel of niet nodig is. Het beheer van het gebied kan dan zodanig worden uitgevoerd dat de karakteristieke flora en fauna zich zo optimaal mogelijk kan ontwikkelen. In ieder geval is jacht alleen aanvaardbaar als vorm van natuurbeheer. Slechts wanneer andere methoden van schadebeperking, zoals afweer of verjaging, falen zou eventueel de beheersjacht als uiterste middel kunnen worden toegepast. Het verhuren van de jacht aan sportjagers kan naar onze mening in geen enkel geval bijdragen aan een verantwoord faunabeheer.

Gemeenten worden daarom bij deze opgeroepen om het beheer zoveel mogelijk in eigen hand te houden.

15 jaar SKF

Zonder wind maalt geen molen

In de regel is het zo dat liefde meer tot stand brengt dan dwang. Als men zich door liefde gedwongen voelt, moet er dus wel erg veel tot stand gebracht kunnen worden. De SKF vindt haar ontstaan immers in liefde, of beter nog respect, voor ons milieu en in het bijzonder de fauna. Wat is er in de afgelopen vijftien jaar tot stand gebracht? Heeft SKF in die tijd haar bestaan kunnen rechtvaardigen? Op een ogenblik als dit lijkt het me zinnig hier eens kritisch bij stil te staan.

De oprichting van de SKF in 1975 had een gegronde reden. De initiatiefnemers namen geen genoegen met het beleid van de reeds bestaande organisaties in natuurbeschermingsland. Het ledental van de grote verenigingen, zoals Natuurmonumenten en Vogelbescherming groeide de afgelopen decennia gestaag. Daarmee samenhangend hebben steeds meer externe belangen terrein gewonnen ten koste van het oorspronkelijke belang, namelijk het streven naar een zo effectief en adequaat mogelijk natuurbeschermingsbeleid. Door groei wordt men steeds belangrijker. Er valt dus steeds meer te verliezen. Kan men daarbij nog voldoende belangstelling opbrengen voor wat belangrijk was en is?

Om een en ander duidelijk te maken het volgende. Pas vier jaar na SKF's actie 'Stop bejaging onschadelijke vogelsoorten' startte de Vogelbescherming in 1985 een soortgelijke actie. Een ander voorbeeld. In 1990, als gold het een gebeurtenis van belang, vond de transfer plaats van directeur Vogelbescherming Siegfried Woldhek naar het Wereld Natuur Fonds. Men wil onderhouden worden nietwaar? Kan men zich aan de indruk onttrekken dat het eigenlijke belang, bescherming van de fauna, op de achtergrond is geraakt? Ook op Natuurmonumenten kun je niet altijd bouwen. Natuurmonumenten pretendeert haar terreinen, of beter die van haar donateurs, voor zover dat kan te beschermen. Toch wordt er op veel van haar terreinen gejaagd.

Naarmate een organisatie groter wordt en - bijna onvermijdbaar -logger, raakt haar vermogen beleid bij te stellen steeds meer in de knel. Misschien dat de kracht van SKF juist ligt in het feit dat ze klein is gebleven: bescheiden in macht maar de handen ongebonden.

Een horzel op andermans geweten. Het kwam SKF niet aanwaaien. Pas na 10 jaar lukte het SKF zo iets vanzelfsprekends en zinnigs als aandacht voor bejaging van onschadelijke vogels aan de orde te stellen. Het heeft Vogelbescherming nog eens 4 jaar gekost deze zaak bij gemeenten onder de aandacht te brengen. In dit geval was duidelijk sprake van beïnvloeding van beleid, in het geval van Natuurmonumenten lijkt het of men van toeten

noch blazen wenst te weten. Het gaat, als je bejaagde diersoort bent, wel erg langzaam. Tja, de liefde van de jager gaat nog steeds door de maag. En hoe onschuldiger de geliefde des te harder de maag knaagt.

Rendabel?

De vraag rijst of deze 15 jaar van inzet voor een moreel en wetenschappelijk verantwoord faunabeheer eigenlijk wel voldoende vruchten hebben afgeworpen om al de inspanningen rendabel te verklaren? Tegen onze eigen Staat der Nederlanden worden regelmatig processen gevoerd. Dat gaat altijd tergend langzaam en het beoogde succes blijft regelmatig uit. Maar wie anders dan SKF legt steeds de vinger op de meest zere plekken? Beleid beïnvloeden is een moeilijke zaak zeker als andere belangen groot zijn (landbouw!). De Staat stookt nu eenmaal graag de kachel met het hout dat het best brandt. Bovendien is de amusementswaarde van processen gering, zodat het geen gemakkelijke opgave is een groot publiek te bereiken.

Vanzelfsprekend

Als elf- of twaalfjarige ben ik eens nietsvermoedend achter een groepje door de modder baggerende jagers aan gelopen. Dwars door bieten en boerenkoolvelden. Ik zie nog de haas zigzaggend op de vlucht slaan om de hagelregen te ontwijken. Of er aan het eind van deze dierenbestrijdingsactie buit te verdelen viel, herinner ik me niet meer. Omdat Nederlandse jagers verdraaid slecht schieten zal het wel met een loodbelasting afgelopen zijn. Wat me nog wel helder voor de geest staat: ik bleef met mijn broek in het prikkeldraad hangen (het kwaad straft zichzelf, zullen we maar zeggen).

Hoe het ook zij, ik vond jagen een vanzelfsprekende zaak. En dat moet SKF zeker nagegeven worden: ze heeft de jacht als vanzelfsprekendheid ter discussie gesteld. Door acties en publikaties, etc., is er ontegenzeggelijk een meningsvorming ten aanzien van jagen ontstaan.

Afwijzing van plezierjacht is zeker niet alleen meer gemeengoed van actieve SKF-ers. Het is geen zeldzaamheid bij beleidsinstanties, dus ook in de politiek, personen aan te treffen die plezierjacht afwijzen. Een ruime meerderheid van de bevolking - meer dan tachtig procent - zegt plezierjacht af te wijzen. De SKF heeft dus wel wat in gang gezet!

Een kordate minister of staatssecretaris zou, gesteund door een ruime meerderheid van de bevolking, met een penne-streek de plezierjacht af kunnen schaffen. Maar blijkbaar hebben pakweg 35.000 jagers meer macht dan pakweg 15.000.000 Nederlanders. Goed, van die vijftien miljoen moeten we natuurlijk die vijfendertig duizend aftrekken. Maar dan nog. Als zo'n simpele zaak al niet kan, hoe moet het dan met de aanpak van de milieuvuiling? Goed, iedereen heeft wel de mond vol van milieu, maar met een volle mond is het slecht praten. Bovendien, praten kost weinig. Het is een te goedkope manier om je met 'ons' milieu bezig te houden.

Nattigheid

De planeet aarde heeft al miljoenen jaren haar eigen zaak in de hand. Het beheer gaat van nature. Ondertussen is door toedoen van de zoogdier mens de zaak behoorlijk uit de hand gelopen. Er moet tegenwoordig beheerd worden bij het leven want het leven zelf dreigt in gevaar te komen. Dit zonder dat mensen daar nadrukkelijk om vragen. Om van de dieren maar te zwijgen. Dieren tellen als de mens in gevaar is sowieso niet mee. Wie heeft er ooit de dierlijke slachtoffers van oorlogen geteld? Het is allang niet meer alleen vliegend lood, wat dieren bedreigt. Wat er allemaal van boven komt is al zeer geruime tijd geen zegen. De voor dieren steeds schaarser wordende ruimte krijgt steeds meer rommel en rotzooi te verwerken. Ondanks mooie praatjes gaat de vervuiling 'vrolijk' verder. De werkgelegenheid en het op peil houden van het welvaartsniveau zijn een uitstekend alibi geen consequenties te hoeven trekken.

Naamsbekendheid

Organisaties hebben de neiging te zelfstandigen. Ik bedoel daarmee dat het in stand houden belangrijker kan worden dan het doel waarvoor de organisatie is gecreëerd. Dit geldt des te meer naarmate er meer personeel in dienst is. Gelukkig hoeft SKF deze last niet te dragen. Ondanks het feit dat zij klein is en geheel op vrijwilligers draait, behoort de Stichting Kritisch Faunabeheer tot de naamsbekendsten van alle op het gebied van natuur en milieu werkzame organisaties in Nederland. Deze naamsbekendheid vormt een goede basis om op door te bouwen. Toch is dat niet zo simpel. Deze naamsbekendheid uitbuiten vergt veel publiciteit. Maar dat kost weer veel geld

protest tegen drijfjacht foto: Rita Stockmann

en tijd. Om daar in voldoende mate over te beschikken zijn meer donateurs nodig. Om die te krijgen is weer publiciteit nodig. En zo is de cirkel dus weer rond. Bovendien is het niet de bedoeling om erg groot te worden, zoals al ter sprake kwam. Het lijkt dus op een pat-stelling. Maar valt er dan werkelijk niets meer te verwachten? Steenwijk en Apeldoorn zijn voorbeelden van een mogelijkheid om veranderingen tot stand te brengen. Weliswaar niet altijd even spectaculair, maar er is in ieder geval wat verbeterd. Het blijkt niet onmogelijk te zijn om op gemeentelijk niveau, door alert reagerende mensen, beleid te beïnvloeden.

Overigens zit er aan grote naamsbekendheid ook een negatief aspect. In de vorm van een organisatie is er een waak-hond die de zaak wel even in de gaten houdt. Men kan zich dus gemakkelijk gerustgesteld voelen, maar er is natuurlijk nog veel te doen. De neiging bestaat wellicht om geld te storten en dan af te wachten. Natuurlijk zijn we blij met onze donateurs, maar toch is er nog meer dat u kunt doen. Liever nog zien we dat onze donateurs zich in hun eigen woonomgeving, dus op plaatselijk niveau, inspannen om onze ideeën van de grond te krijgen. Uiteindelijk zal het zo zijn dat het volk de regering krijgt die het verdient.

En de toekomst?
Door de statutair vastgelegde doelstelling

heeft de Stichting Kritisch Faunabeheer zich bezig gehouden met een klein maar niet onbelangrijk aspect van het menselijk gebeuren. Een veelheid aan organisaties zet zich in voor het zorgvuldig beheer van onze planeet. Als nu blijkt dat het vechten tegen de bierkaai is, en daar begint het steeds meer op te lijken, dan is het denk ik onvermijdelijk op een bepaald moment de handdoek in de ring te gooien. Alleen diegenen, die met illusies genoeg nemen, zullen dan door gaan. Anderen misschien nog met de moed der wanhoop. Er is echter een troost. Om te weten hoe de toekomst er uit zal zien is alleen wat gedruild nodig.

Ene Fimmen

argus

LEZERSENQUETE

Henrik de Nie

De Argusredactie heeft een willekeurige greep in het donateursbestand gedaan en 63 mensen opgebeld om hen 16 vragen te stellen over Argus. Zes donateurs wilde om verschillende redenen niet op alle vragen antwoord

geven; deze groep is wel meegeteld in de percentage berekeningen, anders zou het beeld te flatterend zijn! Uit de enquête blijkt dat Argus in elk geval goed gelezen wordt (70% leest meer dan 1 artikel per blad). Meestal (87%) leest men Argus uit persoonlijke interesse. De inhoud wordt voor een ruime meerderheid niet te moeilijk gevonden: 60% komt nooit moeilijke artikelen tegen, 16% treft meer dan 1 x per jaar een moeilijk artikel. Wij hebben de indruk dat onze donateurs relatief hoog opgeleide mensen zijn. Soms dachten mensen dat Argus misschien voor anderen wel te moeilijk was (21% vindt dat achtergrondkennis noodzakelijk is om de inhoud van Argus te begrijpen).

Verder blijkt dat een meerderheid (67%) geen bezwaar heeft tegen aandacht voor dieren die niet door jacht bedreigd worden. Toch zullen we dit zorgvuldig doseren, want een kwart (24%) wil dat Argus/SKF zich beperkt tot misstanden rond de jacht.

Natuurlijk was er ook kritiek op Argus en SKF in het algemeen. Meer dan 10% vindt SKF te 'drammerig', daarnaast is een aantal keren gezegd dat het niet helemaal duidelijk is waar SKF meer bezig is, of men mist aansluiting bij andere actiegroepen. Een meerderheid (60%) wil meer in Argus lezen waarmee de stichting bezig is. Daarnaast bleek vooral dat veel donateurs het op prijs stelden dat men contact met hen zocht. Een veel gehoorde opmerking was dan ook: positief wat jullie doen, ga zo door of prima stichting!

IN MEMORIAM

Dr. Harm E. van de Veen

*"HET GAAT NIET AAN TE PLEITEN
VOOR DE TIJGER IN STRAATARME
EN DICHTBEVOLKTE LANDEN
WANNEER WIJ IN WESTEUROPA DE
WOLF-ALS MANIFESTATIE VAN EEN
HERSTELD ECOSYSTEEM - GEEN
REËLE KANSEN WILLEN GEVEN"*

Op 21 januari 1991 is geheel onverwacht Harm van de Veen overleden. Onvermoeibaar is hij jarenlang in touw geweest acceptatie en erkenning te verkrijgen voor zijn ideaal: "Een natuurlijker Veluwe". Enthousiast en deskundig heeft hij zijn visie op natuurontwikkeling in tal van organisaties uitgedragen.

Ook Kritisch Faunabeheer heeft sinds haar oprichting van zijn bijzondere kennis en inzet voor een beter beleid op velerlei natuurgebied mogen profiteren.

Wij en de hele natuurbescherming zullen zijn adviezen missen.

Zijn Remus en Romulus verhaal is nooit voltooid.

Bestuur en medewerkers

KORT NIEUWS

Hoge Raad frustreert uitvoering Vogelwet

In een reeds lang lopend conflict tussen de Vereniging voor Vogelbescherming 's-Gravenhage e.o. en de gemeente Voorburg heeft de Hoge Raad op 13 oktober 1990 beslist dat de gemeente Voorburg niet vervolgd kan worden voor het verwijderen van reigersnesten uit het park Vreugd en Rust. De precieze motivering voor dit oordeel is nog niet bekend, maar deze uitspraak bevestigt wel een eerder vonnis in hoger beroep van de rechtbank.

In 1987 was de gemeente op heterdaad betrapt op het verwijderen van reigersnesten uit het park Vreugd en Rust. De Haagse vogelbescherming heeft die zaak bij justitie aanhangig gemaakt, nadat was gebleken dat er voor het verwijderen van de nesten geen vergunning was verleend door het Ministerie van Landbouw en Visserij, de enige instantie die voor zulke zaken vergunning kan geven. Niet erg verwonderlijk: de vergunning was nooit aangevraagd.

In eerste instantie veroordeelde de kantonrechter de gemeente daarop tot het betalen van f 5000,- aan Vogelbescherming. Het is mij niet duidelijk op welke grond dat gebeurd is, de Vogelwet 1936 kent tenslotte een maximumboete van slechts f 300,- per overtreding, maar wellicht heeft de kantonrechter de gemeente een schadevergoeding willen laten betalen. De gemeente is echter met succes tegen dit vonnis in beroep gegaan: de rechtbank was van mening, dat de gemeente niet vervolgd kon worden, omdat de gemeente Voorburg de nesten verwijderd zou hebben ter vervulling van een plicht (nl. het onderhoud van het park) die haar door de Gemeentewet was opgelegd. In overleg met de Haagse vogelbescherming is de Officier van Justitie tegen deze uitspraak in cassatie gegaan, helaas zonder succes.

De uitspraak van de Hoge Raad houdt overigens niet in, dat een gemeente zich niet aan de Vogelwet zou hoeven te houden, en ook niet, dat de gemeente Voorburg geen strafbaar feit gepleegd zou hebben. Daarover heeft de Hoge Raad zich namelijk niet uitgesproken. De Raad heeft alleen bevestigd, dat de gemeente niet vervolgd kan worden op grond van de procedure die de Haagse vogelbescherming in gang gezet heeft.

Dat men de uitspraak teleurstellend vindt, spreekt natuurlijk vanzelf. Kennelijk bevestigt de Hoge Raad de mening van de rechtbank, dat de

uitvoering van de Gemeentewet voorgaat boven die van de Vogelwet 1936. Door een dergelijk precedent kan de laatstgenoemde wet volledig ontkracht worden: elke gemeente of overheidsinstantie zou nu wetten die de natuur beschermen, mogen overtreden, zolang het maar zou gaan om 'vervulling van de taak'. Het slotartikel van de Vogelwet 1936, dat bepaalt dat 'alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden', is dus kennelijk weinig meer dan bladvulling.

Overigens zijn alle rechtsmiddelen nog niet uitgeput. Toen de zaak begon te spelen, heeft de gemeente Voorburg alsnog een Vogelvergunning H aangevraagd bij het Ministerie van Landbouw en Visserij. Zo'n vergunning maakt het mogelijk beschermdes vogels (en alle reigers zijn beschermd) te bestrijden als die schade doen of dreigen te doen. De Vogelwet 1936 schrijft weliswaar voor, dat zo'n vergunning zonder meer verleend moet worden, maar op grond van internationale bepalingen voert het ministerie een beleid dat erop gericht is, Vogelvergunningen H alleen te verlenen in geval van aanzienlijke schade. Omdat de gemeente Voorburg niet aannemelijk heeft gemaakt dat er daadwerkelijk sprake is van schade door de reigers (en dus in geen geval van aanzienlijke schade), heeft het ministerie de gevraagde vergunning geweigerd. Ook tegen deze weigering is de gemeente in beroep gegaan, in dit geval bij de Raad van State. Laten we hopen dat deze de argumenten juist interpreteert en het ministerie in het gelijk stelt bij zijn weigering: het is tenslotte bekend dat reigers (in tegenstelling tot aalscholvers bij voorbeeld) jarenlang in bepaalde bomen kunnen broeden, terwijl die bomen daar niet echt onder lijden, al zien ze er naar burgerlijke maatstaven na verloop van tijd niet fraai meer uit. Als de Raad van State dit wil inzien, kan zijn oordeel niet anders uitvallen dan dat er geen schade is en dat de nesten dus niet verwijderd hoeven te worden. We mogen ervan uitgaan dat Voorburgers redelijke mensen zijn en dat ze zo'n uitspraak ook ter harte zullen nemen. De reigers zitten dan veilig - en daar is het tenslotte allemaal om begonnen.

verkeersslachtoffers foto: Mike Weston

Werkgroep Vogelsterfte

Sinds 1973 is de Werkgroep Vogelsterfte in Nederland actief, een samenwerkingsverband van Centraal Diergeneeskundig Instituut, Vogelbescherming, Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Staatsbosbeheer en Instituut voor Taxonomische Zoölogie. De belangrijkste taak was en is het onderzoek naar de doodsoorzaken van in de natuur dood gevonden vogelsoorten.

De activiteiten van de werkgroep zijn niet onopgemerkt voorbij gegaan. Zij coördineerde het onderzoek naar botulisme en naar loodvergiftiging bij jachtwild (waarna eindelijk het pleidooi voor andere munitie serieus werd genomen). Bovendien vervulde de werkgroep een hoofdrol bij het in kaart brengen van de roofvogelvervolging in Nederland, waaruit eens te meer bleek welke schandalige praktijken er nog altijd door verscheidene jagers en jachtopzieners op na worden gehouden.

Eén van de grote voortrekkers van dit onderzoek was Th. Smit, werkzaam bij het CDI. Ter gelegenheid van zijn afscheid van het CDI heeft de werkgroep een boekje samengesteld met daarin de samenvattingen van lezingen die door werkgroepleden op een symposium waren gepresenteerd. De kort en bondig geschreven hoofdstukken behandelen eerste de geschiedenis van de werkgroep

vergiftigde vogels foto: Har Pluymakers

en de algemene onderzoekstrategie, waarmee enig inzicht wordt gegeven in de betrouwbaarheid van de resultaten. De daaropvolgende bijdrage over vergiftiging van vogels door bestrijdingsmiddelen levert verbijsterende cijfers op over de slachtoffers van opzettelijk misbruik van met name parathion. Meer dan 50% van alle opgestuurde fazanten en patrijzen bleek te zijn vergiftigd (logisch dus dat de patrijzen zich maar niet herstelt in Nederland), evenals 30% van alle

duiven en meer dan 40% van kraaiachtigen en mussen. Van alle ingeleverde rode wouwen (totaal ca. 50) was liefst 88% (!) vergiftigd, waarmee deze aaseter helaas de onbetwiste topscorer is. Dat de rode wouw nog altijd geen regelmatige broedvogel is in Nederland hoeft dan ook geen verbazing meer te wekken (maar des te meer woede!).

De overige hoofdstukken behandelen het botulisme, het optreden van maag-darm infecties bij in het wild levende

vogels, de invloed van de resultaten van het onderzoek van de werkgroep op de wetgeving en olie-verontreiniging bij vogels.

Al met al is het een leuk boekje geworden, hoewel uitgebreidere informatie niet had misstaan. Helaas komen er bij het doorlezen van de verhalen wel wat onvolkomenheden boven drijven. De inleidende hoofdstukken overlappen elkaar aanzienlijk bij de beschrijving van de werkwijze binnen het onderzoek. Omdat is gekozen voor summier hoofdstukken is een dergelijke overlap storend. Bovendien komen tabeltitels niet altijd overeen met de tabelinhoud en zijn er foutjes geslopen in enkele figuren. Een goede eindredacteur had dit m.i. gemakkelijk kunnen voorkomen.

Theo Verstraal

Werkgroep Vogelsterfte Nederland, 1990. Wild bird mortality in the Netherlands 1975-1989. Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels, Zeist/Centraal Diergeneeskundig Instituut, Lelystad.

GEEN GELD VOOR BOOMMARTERONDERZOEK

De overheid hoopt dat haar ambitieuze plannen uit het natuurbeleidsplan

automatisch heilzaam zullen zijn voor de boommarter. Dit is nog maar de vraag. De kennis over de boommarter in Nederland is van zeer laag niveau. Toch is hij veel zeldzamer dan de uitgebreid onderzochte zeehond. Over de aantallen boommarters weten niets. Er zijn nog maar een paar populaties op de Veluwe en de Utrechtse heuvelrug. Recent zijn aanwijzingen voor een populatie in Drente en ZO-Friesland.

Een paar vondsten van verkeersslachtoffers (bijvoorbeeld een in Noord-Holand) wijzen erop dat het de boommarter misschien geen uitgesproken bosbewoner (meer) is. Over het terreingebruik, de genetische uitwisseling tussen populaties en de invloed van PCB's en zware metalen op dit dier weten we helemaal niets. Helaas komt er voor onderzoek aan dit dier geen cent op tafel.

HdN

Pimpernelblauwtjes weer terug in Nederland

Twee van Europa's meest bedreigde dagvlinders zijn na ruim 20 jaar weer terug in Nederland. Het gaat hier om het pimperlblauwtje en het donker pimperlblauwtje. Op 2 augustus zijn ze door het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij geherintroduceerd in het natuurreservaat 'De Moerputten' bij s'-Hertogenbosch. Hiermee wordt uitvoering gegeven aan één van de projecten die beschreven staan in het Beschermingsplan Dagvlinders van dit Ministerie.

Aan deze herintroductie is uitgebreid onderzoek vooraf gegaan door o.a. de Vakgroep Natuurbeheer van de L.U. Wageningen. Op basis van dit onderzoek naar met name de leefwijze en het leefgebied van beide soorten kon er gericht gezocht worden naar geschikte terreinen voor herintroductie. Een eerste vereiste van een dergelijk terrein is dat er voldoende grote pimperlplanten groeien.

Pimperlblauwtjes danken hun naam aan het feit dat zij hun eitjes in de bloemhoofdjes van deze plant leggen. Daarnaast is het van groot belang dat er veel knooppieren leven. Nadat de eitjes zijn afgezet en de rupsjes zijn uitgekomen, voeden zij zich de eerste 14 dagen uitsluitend met het binnenste van de bloemhoofdjes. Vervolgens laten ze zich van de plant op de grond vallen in afwachting van de komst van een knooppier. Deze mier brengt de rups naar het mierenest. Hier veranderen de rupsen in vleeseters. De mieren slepen voedsel voor hen aan en in ruil scheiden de rupsen een zoete stof af. Ze overwinteren in het mierenest en verpoppen zich laat in het voorjaar. Pas

als vlinder verlaten ze dit nest.

De exemplaren die zijn uitgezet waren afkomstig uit Polen, waar nog grote aantallen van beide blauwtjes voorkomen. In de komende jaren zullen de ontwikkelingen van de blauwtjes in 'de Moerputten' nauwgezet worden gevolgd. Waarschijnlijk zullen in de toekomst ook in andere gebieden pimperlblauwtjes worden uitgezet. Tevens wordt in het Beschermingsplan Dagvlinders de herintroductie van andere soorten aangekondigd.

De Vlinderstichting is nauw bij dit project betrokken voor wat betreft voorlichting en de educatieve aspecten. Door zowel de Vlinderstichting als het Ministerie werd bij deze gelegenheid benadrukt dat behoud en bescherming van bestaande natuurwaarden eerste prioriteit moet krijgen. Pas op de tweede plaats komt eventueel herstel van

natuur (als dat tenminste nog mogelijk is). In het geval van de Nederlandse vlinderfauna is de situatie zo dat van de oorspronkelijke 75 dagvlindersoorten er 15 zijn uitgestorven. De oorzaak van deze sterke achteruitgang is vermindering van het aantal geschikte leefgebieden en isolatie van de overgebleven, door vlinders bevolkte, terreinen. Het beschermen van de nog aanwezige soorten en hun leefgebieden is dringend noodzakelijk. De reeds verdwenen soorten kunnen echter in veel gevallen niet meer zelfstandig terugkeren, vanwege onoverbrugbare barrières. Herintroductie is dan de enige mogelijkheid om de vlinders terug te krijgen in voor hen (weer) leefbare terreinen.

PdJ

Wanneer u meer informatie wenst over mogelijkheden die er zijn om in uw eigen omgeving maatregelen te nemen ten gunste van de vlinderstand kunt u terecht bij de Vlinderstichting. Voor het adres: zie ook elders in dit blad.

Rotgans met kapotgeslagen vleugel foto: Günther Classen

Meer ruimte voor ganzen, of voor jagers?

Het beleid van de overheid zal er op gericht zijn invulling te geven aan de internationale verantwoordelijkheid voor de bescherming van ganzen. Dit schrijft staatssecretaris drs. J.D. Gabor van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij in de nota 'Ruimte voor ganzen', die hij op 15 november jl. heeft aangeboden aan de Tweede Kamer. De aandacht zal zich vooral richten op de kwetsbare soorten: de brandgans, de rosgans, de kleine rietgans en de taigarietgans. Bij de aankoop en inrichting van natuurreservaten wordt rekening gehouden met de opvang van deze soorten. Met boeren zullen overeenkomsten worden gesloten over het gedogen van ganzen op hun gronden. En dan blijkt er weer een addertje onder het gras te zitten. In gebieden waar ganzen pleisteren zullen met jagers ter plaatse afspraken worden gemaakt om niet te jagen gedurende de periode waarin de ganzen aanwezig zijn. Aan de bejaagbaarheid van de ganzen verandert niets. Men mag jagen op grauwe ganzen, kolgans en rietgans in de periode van 1 september tot en met 31 januari tijdens

de vroege ochtenduren. Waar dit nodig is, zo meldt het persbericht van het ministerie, wordt vergunning verleend voor het gebruik van het geweer (inclusief beperkt afschot) bij de verjaging van de ganzen (buiten de in de wet vastgelegde perioden en tijden).

Het is duidelijk dat de ganzennota niet heeft gebracht wat SKF ervan hoopte. In feite wordt er slechts in aangekondigd dat het bestaande beleid in de jaren negentig zal worden voortgezet. Van het volledig beschermen van alle ganzensoorten, zoals in sommige buurlanden, zal ook in de toekomst geen sprake zijn. Het is een knieval voor de jagers dat het ministerie geen einde

maakt aan het louter voor de sport bejagen van grauwe-, kol- en rietgans. Zelfs aan het aantal geschoten en aangeschoten ganzen, in sommige jaren naar schatting zo'n 100.000, wordt geen maximum gesteld. In plaats daarvan ligt het in de bedoeling de sportjagers meer te betrekken bij het verjagen van ganzen naar minder schade-gevoelige gebieden. Afschot van ganzen in de gesloten tijd en van de 'beschermde' soorten blijven deel uit maken van het beleid.

De nota 'Ruimte voor ganzen' is daarmee in feite een nota 'Ruimte voor jagers'. Met een verwijzing naar landbouwschade lijkt vrijwel alles mogelijk te zijn. Klassieke truc om onze Kamerleden mee te krijgen: het schrikbeeld van de kosten. 'De vergoedingen, die het Jachtfonds voor deze schade aan boeren uitbetaalt, zijn de afgelopen jaren sterk gestegen...', aldus het persbericht. Alsof de uitgekeerde schadevergoedingen een afspiegeling van de werkelijke schade zouden zijn! Niets is minder waar: het is bekend dat de door het ministerie en het Jachtfonds verstrekte uitkeringen geen juist beeld geven van de werkelijke schade. Hoe is het mogelijk dat het ministerie dit dan toch als rechtvaardiging durft aan te voeren?

**op de
zelfde lijn**

Hiermee negeert het ministerie wederom de uitkomsten van haar eigen uitgebreide onderzoek naar wijziging van de schade-taxatie-methodieken. Voor sommige landbouwers is ganzenschade een aardige bijverdienste geworden. Werkelijke en belangrijke schade moet worden vergoed, maar dan moet deze wel op de juiste wijze worden getaxeerd. In de nota wordt hier veel te weinig aandacht aan besteed.

Nog een uitglijder. Zonder enig bewijs gaat de nota er van uit dat verjaging alleen met afschot voldoende effect sorteert. Hoezo, een beetje gekleurd beeld? Dit uitgangspunt wordt geenzins ondersteund door het onderzoek van het RIN.

En wie bepaalt eigenlijk wanneer de nood (lees: schade) zo hoog is dat er naar het geweer gegrepen mag worden? De staatssecretaris kan wel hechten aan het tot standkomen van samenwerking tussen boeren en jagers en natuurbeschermers, zoals hij in zijn persbericht laat weten, maar is dit wel zo'n goed idee? Jagers interesseert schade nauwelijks en nog minder de consumptie van ganzen omdat het vlees tranig is en bovendien nog loodkorrels bevat. Het doel van de jagers is vooral de beleving van het buitmaken. Het jachtgezinde ministerie ondersteunt de jagers bij het verschaffen van een alibi voor hun hobby. Jagers en landbouwers zullen samen al snel tot de conclusie komen dat afschot nodig is om schade te voorkomen. En in de nota is niet voorzien in een instantie die het belang van de natuurbescherming en de ganzen vertegenwoordigt.

U vraagt zich wellicht af hoe dit beleid nu toch te verenigen is met de EG-Vogelrichtlijn? Het ministerie is toch niet voor niets veroordeeld door het Europese Hof vanwege het niet inpassen van de EG-Vogelrichtlijn? Weliswaar gaat zij nu toch de Nederlandse wetgeving aan de richtlijn aanpassen, maar wel zodanig dat zij (door middel van een vergunningenbeleid) toch de verplichting tot bescherming van vogels kan omzeilen. Daarvoor moet echter wel de Jachtwet worden aangepast. De natuurbescherming hoopt nog op het wijze inzicht van de Tweede Kamer om een en ander te verhinderen.

De Stichting Kritisch Faunabeheer heeft al laten weten dat zij van mening is dat jagers vanwege hun vooroordelen en eigenbelangen niet bij het voorkomen van landbouwschade betrokken mogen worden. SKF is ook fel gekant tegen elke bijdrage van jagers aan het Jachtfonds voor de uitkering van schade, dus ook tegen een voorgenoemde verhoging van f. 25,- ten behoeve van ganzenschade. Daardoor pretenderen jagers het recht te hebben op deze trekvogels te schieten. Bovendien verzet zij zich tegen het vergunningenbeleid, omdat in het verleden al vele malen is gebleken dat deze vergunningen oncontroleerbare en ongewenste situaties veroorzaken.

JE

Vlindervriendelijk openbaai groen

foto: Pieter Eibers

De Vlinderstichting heeft een nieuwe uitgave uitgebracht: 'Vlindervriendelijk openbaar groen'. Het boek is bedoeld voor iedereen die te maken heeft met of geïnteresseerd is in de aanleg en het onderhoud van openbaar groen. Door bij de aanleg en het onderhoud rekening te houden met vlinders wordt niet alleen het voorkomen van vlinders bevorderd. Maar daarnaast profiteren ook allerlei planten en andere dieren van een vlindervriendelijk beheerd groen. Vlinders kunnen dienst doen als bio-indicator om de vegetatie zodanig te onderhouden dat de gehele natuur hier voordeel van ondervindt.

In deze uitgave wordt allereerst ingegaan op de levenswijze en de levensvoorwaarden van dagvlinders en de rol die het openbaar groen vervult bij het behoud en herstel van de vlinderstand. Vervolgens worden verschillende beheersmaatregelen behandeld, zoals maaien, begrazen, branden, snoeien en kappen. Daarna worden verscheidene groentypen besproken die men in de stedelijke omgeving kan verwachten. Dit zijn representatief groen, woonomgevingsgroen, bosplantsoenen en parken, bermen en oevers. Per groentype worden suggesties gegeven voor meer natuurlijke en vlindervriendelijke aanleg en beheer. Met name wordt diep ingegaan op het

beheer van bermen, graslanden en oevers, verduidelijkt door verschillende maaischema's.

Ook wordt het belang benadrukt van de voorlichting bij omschakeling naar een ander groenbeheer. Zonder een goede voorlichting aan de groendiensten, het publiek en de politiek is het bijna onmogelijk om de omschakeling goed te laten verlopen. De in dit boek genoemde inrichtings- en beheersadviezen zijn algemeen van aard. Op aanvraag kan de Vlinderstichting zorgen voor een advies dat is aangepast aan de plaatselijke situatie.

De informatie die in dit boek staat vermeld wordt verder uitgewerkt in een cursus die De Vlinderstichting speciaal voor medewerkers van gemeentelijke groenvoorzieningen geeft. Deze cursus wordt op 30 mei 1991 in Eindhoven gehouden.

PdJ

'Vlindervriendelijk openbaar groen' is te verkrijgen door overmaking van f 25,- (+ f 3,50 verzendkosten per bestelling) op girorekening 5134425 t.n.v. De Vlinderstichting, Wageningen. Voor meer informatie kunt u contact opnemen met De Vlinderstichting (Inge van Halder), Postbus 506, 6700 AM Wageningen, tel. 08370-24224.

Alle walvisachtigen onder de Natuurbeschermingswet

Alle dolfijnsoorten en andere walvisachtigen in het nederlandse deel van de Noordzee moeten wettelijke bescherming krijgen door plaatsing op de lijst van beschermde inheemse diersoorten. De Natuurbeschermingsraad zegt dit in een advies aan staatssecretaris Gabor van

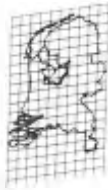
Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. De raad werd om advies gevraagd omtrent een viertal soorten dolfijnen. Maar zij meent dat alle soorten dolfijnen en andere walvisachtigen een beschermde status moeten krijgen. Als argument hiervoor worden de grote areaalverschuivingen genoemd die de laatste tijd zijn waargenomen.

Daarnaast is een gegronde reden voor bescherming dat veel tot deze groep behorende soorten een sterke gelijkenis vertonen. De raad is eveneens van mening dat een aantal bedreigde muurplanten, kevers, libellen en dagvlinders aangewezen moeten worden als beschermde soorten in het kader van de Natuurbeschermingswet. Hiermee zal dan voldaan worden aan verplichtingen die Nederland heeft op grond van o.a. de Conventie van Bern. Dit is een internationaal verdrag waarin het behoud geregeld wordt van wilde dieren en planten en hun natuurlijke leefmilieu in Europa.

Hieruit blijkt wederom dat Nederland erg traag is in het nakomen van de internationale verplichtingen op het gebied van de natuurwetgeving. Het wordt tijd dat hier verandering in komt. Volgende keer hoop ik te kunnen melden dat ons land een voorttrekkersrol heeft vervuld bij het maken van vooruitstrevende, de natuur ten goede komende, internationaal gemaakte afspraken.

Pdj

Regio Nieuws

SKF-Limburg te gast in 's Gravenvoeren.

Ingeklemd tussen het Land van Herve en het Nederlandse Zuid-Limburg ligt de Voerstreek. Het is een langgerekte, enkele kilometers brede Belgisch-Limburgse enclave, waar de inwoners zich vooral druk maken om de taal waarin men praat. De Vlaams-Waalse taalstrijd laat hier hoog op, maar minder bekend is, dat de Voerstreek rijk is aan cultuurlandschap. Holle wegen, houtwallen, hoogstam-boomgaarden, kortom een ideaal kleinschalig landschap, dat in het aangrenzende Nederlandse Limburg grotendeels is verdwenen.

Op uitnodiging van Sjef en Saskia Wonders, eigenaren van de natuurherberg de Swaen te 's Gravenvoeren, hield de afdeling Limburg van de SKF op 27 oktober 1990 een dassenstudiedag in de Voerstreek. Het programma van de dag werd georganiseerd door de Nationale Campagne Bescherming Roofdieren (NCBR). Dit is een Vlaamse natuurbeschermingsorganisatie, die zich beijvert voor de bescherming van de roofdieren.

De ochtend begon met een tweetal dialezingen. Sjef Wonders gaf eerst een overzicht van het landschap in de Voerstreek. Helaas wordt ook deze streek bedreigd door menselijk handelen.

Duck Stamps

's Lands wijs, 's lands eer. Neem nu onze zusterorganisatie in de Verenigde Staten, The Humane Society of the United States (HSUS). Net als SKF ijvert ook de HSUS voor de afschaffing van de jacht, maar zij doet dat op geheel eigen wijze. Een beproefde methode om mensen te bereiken is proberen in te spelen op de dingen die het publiek aanspreken. En in Amerika is dat dus: tax dollars.

Het lobbyen van senatoren en congresleden is in Amerika bijna onvermijdbaar, wil men iets voor elkaar zien te krijgen. Zonder lobbyen is de strijd al bijna bij voorbaat verloren. Voor senatoren en congresleden is de steun in het land van herkomst, het thuisfront, van groot belang: geliefd te zijn in eigen land is een belangrijk wapen in de propagandastrijd. De HSUS speelde hier handig op in met een campagne in de lokale kranten waarbij uit de doeken

werd gedaan welke 'eigen' politicus zich inzette om de jacht in National Wildlife Refuges (wildreservaten) te beëindigen (door nieuwe wetgeving), en welke niet. De lezers werden dringend verzocht stelling te nemen tegen de jacht: het was namelijk niet zo dat jagers zelf de National Wildlife Refuges hadden gekocht van hun Duck Stamps (= een belasting op de jacht op waterwild): het grootste deel is met tax dollars betaald! aldus het hoofdargument. In Amerika geldt kennelijk dat je, zolang je maar de eigenaar bent, alles mag uitvreten op dat land; pas als de belastingbetaler een aardige duit in het zakje heeft gedaan mag ook hij of zij zich ermee bemoeien. Sterker nog: hij/zij moet zich ermee bemoeien, want voor het gevoel van de belastingbetaler zijn het nog altijd zijn/haar eigen centen! Zoals in Nederland de liefde, naar men aanneemt, door de maag gaat, zo gaat in Amerika het verantwoordelijkheidsgevoel kennelijk door de tax dollar.

JE

werkelijkheid. Daarbij toonden ze enkele dassenburchten en werd gewezen op beschermingsmaatregelen en de bedreigingen. Met name het verdwijnen van de hoogstamboomgaarden is nadelig voor de das. Ook worden momenteel veel weilanden omgezet in akkers. Het voedselaanbod neemt hierdoor af. Met gevolg dat het aantal dassen per burcht daalt. Ook de oprukkende grootschaligheid en de vele sluikestorten waren duidelijk zichtbaar. Nu is de Voerstreek nog beeldschoon, maar hoe lang nog?

Terug in de natuurherberg genoten de SKF-ers het avondmaal en daarna volgde een gezellige avond met veel soorten Belgisch bier in het café van Sjef's herberg. Aan het eind van de avond kon iedereen terugkijken op een leerzame en gezellige dag Voerstreek. De meesten wilden graag nog eens terugkomen om het mooie landschap te zien en om de dassen te observeren. Dassen kijken schijnt in de Voerstreek gemakkelijk te kunnen, maar onze avond 'leende' zich daar niet meer voor.

Reinier Akkermans

Enerzijds zijn er veel sluikestorten (zelfs de gemeentelijke vuilnisbelt is illegaal), en anderzijds dreigen de hoogstammen en houtwallen te sneuvelen in een zucht naar grootschaligheid van nederlandse grootgrondbezitters. Dirk Criel van de NCBR ging in zijn lezing in op de roofdieren van België. De wettelijke bescherming van roofdieren in Vlaanderen is aanzienlijk beter dan in Nederland. Wezel, bunzing en hermelijn mogen al jaar niet meer worden bejaagd. Zelfs de vos heeft in 1990 een schoontijd gedurende het voortplantingsseizoen gekregen. Nederland kan aan Vlaanderen een voorbeeld nemen.

De das doet het in de Voerstreek momenteel goed. Een tiental jaren geleden waren er hooguit nog een vijftal exemplaren over, maar door gerichte beschermingsmaatregelen van de NCBR is het dassenbestand weer opgelopen tot zo'n 50 stuks. Daarmee vormt de Voerstreek een bastion voor de das in Nederlands Limburg en het aangrenzende deel van Wallonië. Vooral het terugdringen van de stroperij had een gunstige uitwerking.

's Middags werden de SKF-ers door Sjef Wonders en Dirk Criel door het landschap van de Voerstreek geleid. De uitleg van de dialezingen werd nu

Sjef en Saskia Wonders, Natuurherberg de Swaen, Kinkenbergh 188, 's Gravenvoeren, België. Telefoon 09-324181367. Logies (slaapzaal) met ontbijt f 10,00. Sjef Wonders verzorgt op verzoek natuurwandelingen en er kan een bezoek worden gebracht aan zijn natuurmuseum.

Broedvogels van Noord-Holland

In november 1990 is het boek 'Broedvogels van Noord-Holland' verschenen. Het is een uitgave van de Samenwerkende Vogelwerkgroepen Noord-Holland (SVN) in samenwerking met de Provincie. Het verrassende van deze publikatie is dat er voor het eerst een poging wordt gedaan om broedvogelgezelschappen te onderscheiden.

Vogels vervullen een belangrijke signaalfunctie voor de ontwikkelingen die zich voordoen in het milieu. De kwaliteit van het milieu is de afgelopen tientallen jaren sterk achteruitgegaan. Dit heeft o.a. geleid tot een aanzienlijke afname van het aantal vogelsoorten in Noord-Holland. Maar er zijn daarnaast soorten die juist van de veranderingen in het landschap hebben geprofiteerd.

De belangstelling voor met name vogels neemt de laatste tijd toe. Er zijn in Noord-Holland veel vrijwilligers actief in vogelwerkgroepen die gegevens verzamelen en onderzoek doen naar de biotoop-kwaliteit. Sinds 1981 wordt een deel van dit onderzoek door de SVN gecoördineerd.

De grote belangstelling voor natuur en milieu klinkt ook door in het provinciaal beleid. De Provincie Noord-Holland heeft een aantal jaren milieu-inventarisaties verricht om op grond hiervan een beleid te kunnen ontwikkelen. Bij dit onderzoek werden veel gegevens over vegetatie, vogels, amfibieën, reptielen en kleine waterdieren verzameld en met elkaar in verband gebracht. Deze inventarisatie wordt nu nog steeds op beperkte schaal voortgezet om de informatie actueel te houden. De SVN heeft de hierdoor verkregen gegevens over de vogelstand bewerkt en met eigen onderzoeksmateriaal samengebracht tot de hier beschreven publikatie.

De opzet van het boek is zeer breed. Het beschrijft alle soorten vogels die in Noord-Holland broeden en geeft inzicht in de gebondenheid van de soorten aan bepaalde landschapstypen. Tevens worden de condities geschetst waaraan de omgeving moet voldoen voor de blijvende aanwezigheid van de verschillende vogelsoorten.

Wat het boek uniek maakt is dat het als eerste avifauna in Nederland een poging doet broedvogelgezelschappen te onderscheiden. Een broedvogelgezelschap wordt gedefinieerd als een aantal soorten in verschillende aantallen die zich min of meer gelijktijdig in hetzelfde landschapstype voortplanten. Deze benadering kan het vogelonderzoek wellicht op een hoger plan brengen en mag dan ook zeker veelbelovend heten!

De kracht van dit boekwerk is dat het niet alleen een zeer volledig beeld geeft van de huidige situatie in de broedvogelbevolking, maar dat ook wordt getracht de oorzaken van de veranderingen in de soortensamenstelling aan te geven. Daar waar de afname het gevolg is van de bedreigingen van het broedgebied worden adviezen gegeven hoe de ongunstige ontwikkelingen gestopt zouden kunnen worden.

De opzet van het boek is heel helder en overzichtelijk. Eerst wordt uitgelegd hoe het onderzoek is verricht, hoe de gegevens zijn verwerkt en welke soorten en gebieden zijn onderzocht. Vervolgens worden de broedvogelgezelschappen beschreven. Bij de beschrijving van de verschillende broedvogelgezelschappen wordt steeds

BOEK BESPREKING

het paapje is een typische duinvogel

aangegeven hoe het beheer van de betreffende gebieden het best zou kunnen worden uitgevoerd. Er worden hierbij allerlei praktische adviezen gegeven. Aan het duinlandschap is extra aandacht besteed. Vooral de bedreigingen van dit landschapstype komen uitgebreid aan de orde.

Na de beschrijving van de landschapstypen en hun soortensamenstelling volgt een overzicht van alle broedvogelsoorten. Bij de regelmatige broedvogels worden o.a. de verspreiding, de aantallen, het biotoop en de trend vanaf 1970 besproken. Bij de meesten staat een verspreidingskaart en een diagram met het voorkomen in vogelgezelschappen.

Tenslotte worden de oorzaken van de veranderingen in de broedvogelstand geanalyseerd. En er worden tevens aanbevelingen gedaan omtrent het gewenste beleid. Verspreid door het hele boek zijn prachtige foto's afgebeeld van allerlei verschillende vogelsoorten. Mede hierdoor maakt het werk aan zeer verzorgde en aantrekkelijke indruk.

Al met al kunnen we hier spreken van een standaardwerk dat, voor zowel diegenen die geïnteresseerd zijn in de natuur en avifauna als voor hen die betrokken zijn bij het beheer van het landschap, waardevolle en boeiende informatie verschaft.

Pauline de Jong

Ruitenbeek, W., C.J.G. Scharringa & P.J. Zomerdijs (red.), 1990. Broedvogels van Noord-Holland. Stichting Samenwerkende Vogelwerkgroepen Noord-Holland & Provinciaal Bestuur van Noord-Holland, Assendelft. Winkelprijs ca. f 47,50.

Jacht of natuur

In dit boekje verwoordt Reinier Akkermans kort de visie van Stichting Kritisch Faunabeheer ten opzichte van jacht in Nederland. De tekst is oorspronkelijk geschreven voor de internationale anti-jacht manifestatie 'Aktie '87' (gehouden in oktober 1987 te Vaals) en als rapport verspreid onder de titel 'Aanklacht tegen de plezierjacht*.

zou elke jager het verschil kennen tussen watersnip en poelsnip?

Centraal staat in dit boekje het ontkoppelen van natuurbeschermingsbelangen en jachtbelangen. Dat deze belangen eerder tegen elkaar indruisen dan in harmonie met elkaar samen gaan is één van de belangrijkste zaken die met name Stichting Kritisch Faunabeheer met succes heeft laten doordringen in de natuurbeschermingswereld.

Het boekje bevat een bijna complete opsomming van de argumenten die tegen vooral de plezierjacht aan te dragen zijn; dit allemaal tegen een achtergrond van ondermeer ethische, economische, ecologische, psychologische en juridische overwegingen. Het verbaasde me dan ook dat ongenoemd bleef dat het vrijwel zinloos is b.v. de poelsnip als beschermd aan te duiden en tegelijkertijd de watersnip bejaagbaar te houden; beide soorten zijn in het veld nauwelijks, en in ieder geval niet voor een jager, van elkaar te onderscheiden.

Het boekje behandelt ook de mogelijkheden die er zijn de schade aan landbouwgewassen te beperken en de wenselijkheid de plezierjacht op de landbouwgronden te weren en deze eventueel door boeren en overheid over te laten nemen. De consequenties van de professionalisering van deze schadebestrijdingsjacht en het 'voorstel' daarbij een overheidsdienst in te stellen die op afroep 130.000 landbouwbedrijven wildschadevrij moet maken, werden echter, naar ik vermoed, niet geheel overzien.

Een sterk argument, waarmee de bestrijding van wildschade aan gewassen op de tocht komt te staan, is dat de boeren nu deels voor een overschot produceren en hiervoor betaald worden: wanneer de overschotten deels door wilde dieren worden opgegeten, zou dit ook vergoed moeten kunnen worden van het geld dat nu aan de overschotten wordt uitgegeven. Al dit soort afwegingen zijn echter aan de lezer en doen geen afbreuk aan de uitstekende kwaliteit van het geschrevene.

Het boekje is rijk verfraaid met foto's. Deze zijn van goede kwaliteit zodat bijvoorbeeld goed te zien is dat de goudsnippen op pagina 8 eigenlijk goudplevieren zijn.

De kracht van dit boekje zit vooral in de degelijke opmaak en de overzichtelijke rangschikking van argumenten tegen de jacht en is daardoor voor eenieder die zich met deze problematiek bezig houdt (of wil gaan houden) en deze argumenten niet direct op een rijtje heeft, een zeer goede aanvulling van de boekenkast. Ook voor het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij is dit boekje regelrecht een aanrader!

Roelof de Beer

R. Akkermans, 1989. Jacht of Natuur. Stichting Kritisch Faunabeheer, 's Gravenland. Prijs: f 10,-.

WILD eten in NEDERLAND!

Oog in oog met het Veluwse wild?

Veel bezoekers van restaurants denken dat het wild dat hun wordt voorgeschoteld afkomstig is van eigen bodem. Niets is minder waar. Het wild in Nederland komt voor 85 tot 90 procent uit het buitenland. Hoe kan het ook anders? Aan de door de restaurants opgewekte vraag naar wild kan niet worden voldaan door het areaal aan jachtgebied in ons overvolle land. Hier zijn ter illustratie enige cijfers, ontleend aan het Centraal Bureau voor Statistiek: in 1989 import van ruim 1.000.000 eenden en parelhoenders uit voornamelijk België, Frankrijk en Luxemburg. In het zelfde jaar ruim 567.000 kg vlees o.a. van hazen, konijnen, reeën, damherten, edelherten, fazanten, patrijzen, hout- en watersnippen. Dit alles zonder dat de Keuringsdienst van Waren er naar gekeken heeft. In de jaren daarvoor, 1987 en 1988, waren de hoeveelheden lager: 348.000 respectievelijk 432.000 kg. Er is dus een stijging in de vraag. Zelfs levende wilde varkens worden uit de (voormalige) DDR en Polen geïmporteerd. Een ander cijfer: 16.000 kg aan vlees van wilde duiven.

De Nederlandse poeliers en de zogenaamd betere restaurants besteden jaarlijks enorme bedragen aan reclame om het publiek aan de dis met wild te krijgen. Het eten van wild is echter niet zo'n onschuldige bezigheid, zelfs als we voorbij gaan aan de vaak wrede dood van het dier en zelfs als we de vogeltrekmoord, de loodvervuiling in het milieu en de schade door verstoring verder buiten beschouwing laten. Wat we hier nog even nadrukkelijk kwijt willen is het gevaar voor loodvergiftiging. Vooral het vlees van wilde vogels zit vol met onzichtbaar, opgelost lood.

Gezond vlees?

Er zijn overheidsnormen waaraan het vlees dat afkomstig is van gefokte dieren moet voldoen. Het 'wild', zowel het gefokte wild als de dieren die uit de natuur geschoten worden, vallen buiten deze keuringen. Er is alleen een verordening uit het begin van de jaren 60 voor 'de bereidplaats voor wild'. Op het bord van de wildconsument kan dus van alles terecht komen. U bent dus gewaarschuwd!

